

HENRI DUNANT

zakladatel mezinárodního hnutí
Červeného kříže

Josef Švejnoha

Český červený kříž
Praha 2004

OBSAH

Věnováno mé manželce Heleně, které patří poděkování za velkou trpělivost a významnou pomoc při vyhledávání archivních materiálů a pořizování fotodokumentace.

Odborná recenze: MUDr. Juraj Szántó

Úvod	4
1. Dětství a mládí	5
2. Henri Dunant v bitvě u Solferina	9
3. Autor literárního bestselleru 19. století	14
4. Podpora Společnosti pro veřejné blaho	18
5. Tajemník Výboru pěti	19
6. Nejbližší spolupracovníci (Výbor pěti)	21
7. Apoštolské poslání nadšeného agitátora	25
8. Dunant na mezinárodním kongresu statistiků	28
9. Další přesvědčovací kampaň	31
10. Ustavující mezinárodní konference - založení Mezinárodního výboru Červeného kříže	33
11. Dunant a zakládání národních společností Červeného kříže	36
12. Důležitá schůzka Dunanta s francouzským ministrem zahranických věcí	39
13. Druhá mezinárodní konference 1864 - přijetí první Ženevské úmluvy	43
14. Vysoké ocenění Henriho Dunanta v Prusku	48
15. Červený kříž na Světové výstavě v Paříži v roce 1867	50
16. Dunantovy neúspěšné obchodní aktivity	51
17. Dunantova role v prusko-francouzské válce v roce 1870	53
18. Henri Dunant - zakladatel Univerzální aliance	56
19. Léta opuštěnosti v Heidenu	58
20. První Nobelova cena za mír v roce 1901	63
21. Poslední roky života	66

Úvod

Vážený čtenáři,
postava švýcarského humanisty Henri Dunanta patří neodmyslitelně k počátkům a celým dějinám mezinárodního hnutí Červeného kříže a Červeného půlměsíce.

Bez jeho nezměrné obětavosti, vytrvalosti a neskutečného nadšení by nikdy nebyl založen v roce 1863 Mezinárodní výbor Červeného kříže a o rok později podepsána první Ženevská úmluva. Právě on osobní jednáním přiměl evropské panovníky, ministry a vojevůdce, aby podpořili humánní myšlenky nadšeného soukromníka a několika jeho stejně zapálených spolupracovníků.

Henri Dunant prožil pestrý život, v němž stoupal k výšinám veřejných oslav a vzápětí padal do propasti zapomnění po krachu svých alžírských obchodních aktivit. Byl nezkrotnou osobností, dnešní terminologií bychom možná řekli „neřízenou střelou“, která by dokázala svou ideu pomoci raněným prosadit třeba navzdory všem. Prožil dlouhé životní období, kdy bychom jej zase podle dnešních měřítek mohli nazvat „bezdomovcem“, kdy na něj celý svět zapomněl. Prožil léta opuštěnosti v nemocnici městečka Heidenu na břehu Bodamského jezera. A na sklonku života se dočkal zasloužilého ocenění, když se v roce 1901 stal držitelem nejprestižnějšího světového vyznamenání - vůbec první udělené Nobelovy ceny za mír.

Kniha o životních osudech a díle Henri Dunanta vyšla v Československu naposledy před více než 75 lety v roce 1928 z pera významného českého historika prof. Otakara Dorazila.

Český červený kříž považuje za svou morální povinnost vůči „otci zakladateli“ mezinárodního hnutí Červeného kříže stále připomínat jeho nestárnoucí myšlenky. Proto dostáváte do ruky nové zpracování životních osudů a díla Henri Dunanta. Domnívám se, že každý člen a příznivec Českého červeného kříže by měl vědět, kdo to byl Henri Dunant a jaké je jeho místo ve světové historii a mezi těmi světovými velikány, kteří pomáhali všem potřebným lidem, kteří neúnavně bojovali za světový mír a za předcházení válkám.

MUDr. Zdenko Vlček, CSc.
prezident Českého červeného kříže

1. DĚTSTVÍ A MLÁDÍ

Jean Henri Dunant pochází ze staré a vážené rodiny žijící ve švýcarském městě Ženeva. Je symbolické, že rodištěm zakladatele mezinárodního hnutí Červeného kříže je město, kde dnes sídlí jeho nejvyšší orgány - Mezinárodní výbor Červeného kříže a Mezinárodní federace Červeného kříže a Červeného půlměsíce.

Narodil se **8. května 1828** (toto datum bylo po 120 letech - v roce 1948 - zvoleno za datum Světového dne Červeného kříže) v ulici Verdaine v domě č. 12 jako nejstarší syn Jeana Jacquese Dunanta, aristokrata a váženého muže, který měl v Ženevě významná čestná postavení (mj. byl jedním ze ženevských radních). Jeho rodný dům patřil rodině Colladonů. Matka Henriho - Anna Antoinetta - pocházela právě ze známého rodu Colladonů, měšťanů z Aulle, a byla sestrou tehdejšího slavného vynálezce a inženýra Jeana Daniela Colladona (1802–1893 - mj. v roce 1827 podal přesvědčivý důkaz o šíření zvuku v kapalinách), profesora na ženevské univerzitě. Jejím druhým bratrem byl známý ženevský vydavatel a knihkupec David Colladon.

Rodný dům Henri Dunanta v Ženevě

Dunantova rodina patřila v Ženevě mezi starousedlíky. V kronikách je zaznamenáno, že již ve 14. století žili ve městě úředníci tohoto jména, ale psávali se tehdy „du Nant“. Ve státních registrech z reformační doby byla Dunantova rodina zanesena jako v pořadí čtvrtá nejvýznamnější ženevská rodina. Byla jako většina starousedlíků dosti konzervativní a byla jednou z posledních rodin, které se zřekly katolické víry.

Brzy po narození Henriho se Dunantova rodina přestěhovala do venkovské vily La Monnaie na předměstí Ženevy. Prostředí, v němž malý Henri spolu se svými třemi sourozenci (bratrem Danielem a sestrami Marií a Sofií) vyrůstal, položilo základy k jeho celému pozdějšímu životnímu úsilí. Bylo to prostředí věrné náboženské tradici, ale zároveň také důstojnosti rodu, současně však prosycené skutečným křesťanským soucitem a jakýmsi kosmopolitním duchem, který se v Ženevě dědil z pokolení na pokolení.

Dobročinnost, návštěvy nemocných a péče o chudé děti patřila k tradici předních ženevských rodin. Již otec Henriho působil obětavě a velmi aktivně ve staré ženevské dobročinné organizaci, která pečovala o sirotky a nezletilé děti. Matka Henriho, žena nevšedního ducha, ale také horoucího srdce, byla dcerou ředitele ženevské nemocnice a ošetřování nemocných a poskytování pomoci potřebným považovala za svou samozřejmou povinnost.

Soucit s utrpením měl dospívající Henri Dunant v sobě doslova zakódován. Již v roce 1846, kdy dovršil 18 let, zapsal si do svého deníku: „... Došel jsem pone náhlu k poznání neštěstí a bídy temných uliček a bytů, které se často podobají stájím, vida lidi ... kteří nepoznali ani lásky ... ani dobra Tehdy poprvé jsem pochopil, že jedinému člověku není možno zdolat tak veliké neštěstí a že všichni lidé by se měli postavit do boje proti černé bídě“.

Henri Dunant se brzy stal členem **Spolku dárců almužny**, společnosti, která vyhledávala a ošetřovala invalidní osoby a měla za cíl probouzet v bohatých občanech soucit s nemocnými, hladovými a mrznoucími lidmi. Každý z mladých členů tohoto spolku, měl přidělený svůj obvod působnosti, ve kterém měl vykonávat skutky křesťanské lásky k bližnímu a milosrdenství. Členové tohoto spolku navštěvovali nemocné a vyhledávali chudé osoby především v nově vybudovaných průmyslových čtvrtích, aby jim přinášeli útěchu a pomoc. Tyto pochůzky a návštěvy nazývali „vizitacemi“, když tento výraz převzali částečně z církevní terminologie a částečně z lékařské terminologie. Mladý Henri Dunant také věnoval svůj volný čas návštěvám nemocných a starých lidí a po tři roky odevzdával své kapesné na tyto humanitární účely. Buď za ně kupoval potraviny nebo dával malé finanční podpory ve výši jednoho, dvou či pěti franků. Tyto dary však nedával bez výběru a nepromyšleně. Plánoval a počítal a vedl si seznam a kartotéku o svých případech, o jejich chudobě a podporách, které už potřební lidé obdrželi.

V neděli odpoledne pak chodil do věznic, kde vězňům četl z knížek nebo je učil psát. Nejčastěji jim četl ze Starého a Nového zákona, ale také z cestopisů, z knih o archeologických vykopávkách v Egyptě či o legendárních obyvatelích Itálie. S vězni bylo ale spojeno i jeho první zklamání. Na oslavu jeho 21. narozenin přišel jeden z vězňů, Michel Marouche, který nejlépe reagoval na jeho výchovné působení ve věznicích. Henri měl z jeho návštěvy obrovskou radost. Když jej ale nechali v jídelně chvíli samotného, aby mu vybrali oblečení a připravili do začátku nového života nějaké peníze, ukradl ze stolu krabičku s prstenem, připraveným dárkem pro Henriho, a utekl.

Mladý Henri Dunant byl muž, plný ohně a nadšení, přitom však stále ještě nijak harmonicky vyrovnaný a ve všedním životě málo praktický. Jejich rodina byla rodinou vyšších úředníků a finančníků a Henri byl veden k tomu, aby se živil stejně jako jeho předkové určitými obchodními a peněžními manipulacemi. Když mu bylo 21 let, nastoupil jako praktikant do ženevského bankovního domu Lullin Sautter.

Mladíka Henriho však tento životní výhled lákal velmi málo. Daleko raději nadšeně horoval o spojení všech lidí v boji proti nemocím a bídě než o finančních záležitostech. Rodina z něj logicky chtěla mít praktického obchodníka, on se však cítil především jako apoštol dobročinných idejí.

Neklidná mysl jej hnala do světa. Od svých 21 let celé tři roky (1849–1852) cestoval po Francii, Belgii a Nizozemsku, aby tam propagoval myšlenky **Křesťanské unie mladých mužů**, organizace založené právě v Ženevě. Po dobu jednoho roku vykonával Henri Dunant funkci tajemníka ženevské skupiny této organizace. Získával mladé muže pro tuto první mezinárodní mládežnickou organizaci s přísnou disciplinou, která měla v programu působit ve všech evropských zemích v duchu Kristova učení. Osobní svědectví o Dunantově apoštolském nadšení podává i Max Perrot, první předseda této organizace, s nímž se Henri Dunant srdečně spřátelil, a který nejednou vyslovil svůj obdiv nad skutečně „aktivním soucitem“ Henriho.

Dunantova rodina se však svých původních plánů s ním nevzdala a připomínala mu také jeho životní povinnosti. Proto se Henri vydává v letech 1854–1858 na několik obchodních cest do Alžíru, Tunisu a na Sicílii ve službách **Společnosti švýcarských kolonistů** (Compagnie des Colonies Suisses de Sétif). Zažil tam mnoho problémů, potíží, nehod i nemocí, ale zároveň získal také mnoho zeměpisných a národopisných vědomostí, které uplatnil v publikaci, která mu přinesla uznání a členství ve Francouzsko-orientální sekci Zeměpisné společnosti v Paříži a v Ženevě, v Historické společnosti v Alžíru a v dalších vědeckých a odborných institucích.

Je pozoruhodné, že i při této příležitosti dokázal uplatnit své humanitní myšlenky. Jeho knížka **Poznámky o Tunisu** nebyla jenom odborně napsaným cestopisem, ale byla zároveň vážnou kritikou afrického a amerického otrokářství. V roce 1852 vydala v USA americká spisovatelka **Harriet Beecher-Stoweová** (1811–1896) knihu Chaloupka strýčka Toma, která dala podnět k pozdějšímu osvobození otroků ve Spojených státech amerických, vrcholícímu o několik let později válkou Severu proti Jihu. Je pravděpodobné, že Dunant tuto knihu dobře znal a že jeho vrozený soucit s lidským utrpením mu i tentokrát vtiskl pero do ruky s úmyslem podpořit dobrou myšlenku.

Tyto Dunantovy cesty po severní Africe vedly však také k riskantnímu finančnímu podniku, který mu později způsobil mnoho potíží a problémů. Neví se, kdo to přesně byl, kdo mu poradil, aby založil v Mons-Džemilu v Alžíru průmyslovou společnost s několika mlýny, která se měla stát počátkem rozsáhlého finančního projektu. Základem úspěchu tohoto podnikání mělo být zakoupení 500 hektarů půdy na březích africké řeky Oned Saf Saf. Dunant, který nikdy neoplýval smyslem pro praktické podnikání a postrádal praktické obchodní zkušenosti, se domníval, že touto cestou získá prostředky k životu. S nadšením sobě vlastním se pustil do více než romantického podniku, přijal funkci prezidenta a generálního ředitele nově založené **Finanční a průmyslové společnosti** s kapitálem jednoho milionu franků a zval do ní každého, s nímž se přátelsky stýkal.

Zájem o obchodní záležitosti však Henri Dunantovi dlouho nevydržel. Neuplynulo mnoho času a on se opět vrátil ke svým humanitním snům a praktické dobročinnosti. Ale následky tohoto chybného podnikatelského kroku, kterého se dopustil, jej pronásledovaly po celý jeho další život. Ještě po dlouhá léta, kdy již slavil úspěchy v humanitární oblasti, býval vždy na čas nepříjemně vyrušen špatně prosperujícími alžírskými záležitostmi, těmi nešťastnými mlýny. Tyto problémy mu nejen ničily zdraví, ale také způsobily, že se později po svém největším životním triumfu, stáhl zcela do pozadí.

2. HENRI DUNANT V BITVĚ U SOLFERINA

Když v roce 1859 vypukla válka mezi Francií a Sardinií na jedné straně a Rakouskem na straně druhé, bylo Dunantovi již 31 let. Srážka vojsk, k níž se schylovalo v severní Itálii, upoutala jeho pozornost. Netrápil se ve svých myšlenkách obrazem a výsledkem chystané bitvy, ale tím, co bude následovat po jejím skončení. „Již před italskou válkou zabýval jsem se mnoho otázkou lidumilných zařízení ve prospěch obyčejných raněných vojáků,“ napsal ve svých Pamětech, „a hořký jejich osud po bitvě mne hluboce dojímal. V době války krymské upoutala mne podivuhodná činnost Miss Nightingaleové. A tak došlo k tomu, že jsem se v roce 1859, hned po vyhlášení války, odebral do Itálie“.

Dunant následoval příkladu **Florence Nightingaleové** (1820–1910), anglické dámy, která se stala zakladatelkou dobrovolné ošetrovatelské péče ve světě. Vypravil se do severní Itálie a záleželo mu především na tom, aby se setkal s markýzem Charlesem de Beaufortem, šéfem hlavního stanu sboru francouzské armády, která přistála pod vedením císaře **Napoleona III.** (1808–1873) v Livornu, aby obsadila Toskánsko. Rodina Dunantova se s markýzem de Beaufort dobře znala a Henri předpokládal, že by díky jeho vlivu mohl získat přípis, který by mu umožňoval, aby se mohl volně pohybovat hned za bitevní linií a organizovat tam pomoc dobrovolníků pro raněné bojovníky.

Dunant přešel Alpy i severní Itálii ve velkém spěchu a došel k markýzovi de Beaufort do městečka Pontremoli několik dnů před bitvou u Solferina. Generál byl jeho přáním, být co nejbližší bitvy, velmi překvapen a podívoval se nad starostmi Dunanta o osud raněných v budoucí bitvě. „Co chcete,“ řekl mu, „vždyt není možno udělat omeletu, aniž bychom rozbíjeli vejce“. Přesto mu však nabídl, aby se pokud chce vidět velkou bitvu, vypravil k Brescii a dal mu doporučující list pro maršála **Marie Edme Patrice Maurice Mac Mahona** (1808–1893), velmi významného muže, který po bitvě u Magenty dosáhl titulu knížete a později se stal francouzským prezidentem (v letech 1873–1879). Dunant ho znal již ze svých cest do Alžíru, neboť tehdy tam byl Mac Mahon alžírským guvernérem a Dunant byl již tehdy u něj s doporučujícím dopisem od téhož generála de Beaufort.

Henri Dunant nasedl do nejbližšího poštovního vozu a s mnohými oklikami (neboť mosty již byly rakouskou armádou strženy) se dostal konečně k cíli své cesty, kde již bylo slyšet dunění děl. Bylo to právě **24. června 1859**, v den solferinské bitvy, když se objevil v městečku Castiglione poblíž bojiště.

Bitva u severoitalského Solferina byla součástí války Rakouska s Itálií a Francií. Rakouský panovník **František Josef I.** (1830–1916) do ní postavil devět ar-

Bitva u Solferina

mádních sborů se sto sedmdesát tisíc mužů a pěti set děl proti spojeným vojskům francouzského císaře Napoleona III., která měla sto padesát tisíc vojáků a čtyři sta děl. Proti sobě tak bojovalo více než tři sta tisíc mužů na frontě delší než 15 kilometrů. Když bitva skončila, čtyřicet tisíc vojáků bylo mrtvých a dalších čtyřicet tisíc jich zůstalo ležet na bojišti s nejrůznějšími poraněními. Zůstali tam ležet neošetřeni, v žáru slunce i letních lijácích, hladoví a žízniví. Během bitvy sice pracovaly na obou stranách polní lazarety, umístěné podle zvyku na vyvýšených místech, ale protože byly označeny různými barvami a symboly, nikdo je nerespektoval. Bitevní vřava postihla i je, čímž byl krutě zpečetěn osud raněných i jejich ošetřujících.

Ve své později napsané slavné knize **Vzpomínka na Solferino** zachytil Dunant velmi výstižně obraz rozvíjející se bitvy, který však byl brzy zastíněn pohledem na utrpení raněných a umírajících vojáků. Skvělá hra zbraní a nástup vojsk zmizel a zůstala jen hrůza, vznášející se nad poli, jež byla poseta mrtvými těly, raněnými a umírajícími, kteří od večera přes celou noc zůstali bez pomoci. Ještě po letech vzpomínal Dunant s děsem na hromady zablácených a zkrvavených těl, na lidi, kteří kromě svých zranění trpěli také hladem a žízní.

Protože vojenskou ambulanci v Castiglione tvořili jen čtyři lékaři se svými pomocníky a jiný personál nebyl k dispozici, nabídl Dunant svoji pomoc a svým nadšením strhl i další občany a návštěvníky městečka. Celé malé městečko ožilo tímto ruchem „moderních samaritánů“, kteří přinášeli potraviny a nápoje, omývali a obvazovali raněné. Nedostatek lékařů byl velmi citelný a stav se v tomto

směru zlepšil, až když se Dunantovi, který pečoval o nemocnici zřízenou v kostele, podařilo vyprostit ze zajetí řadu rakouských lékařů a ošetřovatelů. Dunant prozradil teprve ve svých Pamětech (vydaných až v roce 1918 - osm let po jeho smrti), jak dlouho a obtížně se tehdy dostával ke dvěma francouzským důstojníkům, kteří mohli dát toto povolení, a kteří se před ním zavřeli v jednom domě, aby mohli pohodlně odpočívat po dobrém obědě. „Klepal jsem tak silně, že konečně otevřeli a vyhověli mé žádosti se slovy: Všechno co chcete, jen nás nechte klidně poobědvat!“, vzpomíná na tyto dramatické okamžiky Henri Dunant.

Večer 27. června 1859 se Dunant na malé bryčce vydal za maršálem Mac Mahonem a po noční jízdě jej zastihl ve městečku Borgeto. Maršál byl jeho příchodem v šest hodin ráno velmi překvapen a zvolal: „Ach, pane Dunante, co zde pohledáváte?“

„Řekl jsem mu, čeho jsem byl svědkem během tří dnů v Castiglione,“ vzpomíná Dunant ve svých Pamětech, „a zmínil se mezi jiným i o hrozném stavu, v jakém jsem viděl rakouské raněné a poukázal na potřebu, aby bylo použito co nejdříve k jejich ošetření rakouských zajatých lékařů. Prosil jsem ho ve jménu humanity, aby mi poskytl příležitost promluvit neprodleně o této žalostné věci s císařem“.

Maršál Mac Mahon byl skutečně pohnut Dunantovým zájmem a poradil mu, aby na zpáteční cestě vyhledal císaře Napoleona III. v jeho hlavním stanu v Cavriane a dal mu doporučení na císařova pobočníka Charlese Roberta. Dunant se neprodleně do Cavriany vypravil, ale s císařem sám nemluvil. Jeho pobočník jej však přijal velmi zdvořile a dne 1. července 1859 vydal císař skutečně rozkaz, v němž vyhověl tomuto Dunantovu přání. Tento rozkaz je možné považovat za první úspěch Dunantovy humanitární myšlenky v oficiálním světě.

Pod tlakem svého ženevského obchodního okolí využil Dunant této příležitosti a když odcházel od císařova sekretáře, odevzdal mu také malý balíček adresovaný císaři s memorandem týkajícím se Dunantovy Společnosti mlýnů v alžírském Mons-Džémilu. Obsahem tohoto přípisu byl „výklad o zákrocích, které byly učiněny v letech 1853 až 1859, aby Společnost obdržela 7 hektarů alžírské půdy“. Toto memorandum si přivezl Dunant s sebou již ze Ženevy a připojil k němu svou brožuru, věnovanou panovníkovi a nazvanou **Znovuzrození říše Karla Velikého aneb Svatá říše římská, obnovená Jeho Veličenstvem císařem Napoleonem III.**, v níž byl líčen francouzský císař jako nástupce římských císařů a biblických samovládců. Ke smůle Dunanta a jeho obchodních partnerů vladař na toto poněkud servilní memorandum nijak nereagoval a navíc mu po několika dnech z císařova hlavního stanu vrátili jeho oslavnou brožuru se žádostí, „aby publikaci zadržel, jelikož by mohla vést k nepřijemnostem“.

Po návratu do Castiglione se Dunant rozhodl požádat pro raněné o pomoc zvenčí. Napsal dopis do Ženevy komtesse **Valérii de Gasparin** (1813–1894), která již v době krymské války vydala provolání k „tabákové subskripci“ ve prospěch raněných, na jehož základě bylo tehdy získáno přes 1,5 milionu franků. Dopis musel

Komtesa
Valérie de Gasparin

svou otevřeností a upřímností komtesu dojmout: „... Nechci se šířiti o tom, co jsem viděl, ale osmělen požehnáním sta nešťastníků, umírajících neb raněných ... obracím se na Vás, Madame, ... abyste dala iniciativu ke sbírce tabáku a cigaret ... dílu vskutku křesťanskému. Jsou zde vojíni, kteří spíše snesou hlad a žízeň, nežli nedostatek kuřiva ... Bojiště není nic u porovnání s chrámem, v němž jest nakupeno 500 raněných ... a trochu vody, doutník, přátelský úsměv, přemění mnohé nešťastníky zase v lidi, čekající odvážně a pokojně na lepší dobu ...“.

Dunantovi nešlo ovšem pouze o sbírku kuřiva, jak bylo zřejmé z krátké zprávy, kterou zaslal do novin Journal de Geneve, v níž psal: „Chci disponovat tisícem franků pro prádlo, tabák a léky, které

zašlu do Brescie. Jestliže některé komitě mi vyrovná tuto sumu, přjmu to; jestliže ne, zůstane na mém účtě“.

Komtesa de Gasparin odpověděla Henri Dunantovi velmi srdečně: „Především tisknu Vám, pane, ruku ... Jste odvážný, hodný mladý muž. Bůh Vám požehná“. A následně dala opravdu podnět ke sbírkám do novin Illustration pro Francii a do Journal de Geneve pro Švýcarsko. Starala se však i mimo takto zveřejněnou výzvu, aby vzbudila pochopení pro jeho podnět.

V Ženevě se tamější dobročinná společnost již od počátku války zabývala návrhy jakým způsobem pomoci raněným. Tato otázka byla projednávána i na generálním shromáždění Evangelické společnosti, kde bylo usneseno přispět všem raněným, ať jsou to Francouzi, Němci nebo Italové. Myšlenka neutrality byla v tomto prostředí něčím naprosto samozřejmým.

Z podnětu této Společnosti byl vytvořen výbor, který chtěl tuto pomoc uskutečnit. Duší tohoto kroužku byla Madame Adrien Naville-Rigout, jejíž salon byl střediskem předních obchodních kruhů. Byli však získáni i další přátelé této myšlenky, mezi nimi i Madame Micheli, rozená Revilliod, z vážené ženevské rodiny (spřízněné o 60 let později s rodinou prezidenta Československé republiky Tomáše Garrigue Masaryka. Dcera T. G. Masaryka Olga se v prosinci 1920 stala manželkou ženevského lékaře dr. Henriho L. Revillioda).

Tento výbor poslal již za několik dnů za Dunantem „pomocnou expedici“ složenou ze zkušeného chirurga Charpiota a jeho tří pomocníků s cílem, aby rozdělili nemocným v italských ambulancích sebrané potřeby a poskytli jim případně i zdravotní pomoc. Šli přes Turín, Milán, Bergamo, Brescii a Solferino a všude navštěvovali nemocnice, rozdělávali dary a pomáhali obvazovat raněné. Někde je považovali za vyzvědače nebo anarchisty a jednou je dokonce zavřeli i do vězení. Dali by se považovat za první pionýry myšlenky Červeného kříže.

Cesta této pomocné výpravy se protáhla na dva měsíce. Dunant nemohl čekat na jejich příchod, neboť odešel do Brescie a do Milána, kde pracoval v nemocnicích, poskytoval zde tisíce malých službiček, promlouval s nemocnými a rozdělával jim tabák. Z Brescie napsal Dunant ještě dlouhý dopis generálovi de Beaufort, v němž mu poděkoval za dosavadní podporu a sdělil mu „truchlivé výjevy, při nichž měl smutnou privilej být svědkem“. Žádal jej, stejně jako před tím maršála Mac Mahona, „aby v okolí císaře budil se zájem o otázky, spjaté s pomocí raněným“.

O něco později se Dunant objevuje také v salonu komtesy Verri Boromeo v Miláně, kde se **poprvé zmiňuje o důležitosti určitého znaku, který by chránil nemocného i lékaře před nepřítelem**, stejně jako tomu bývalo ve středověkém Božím míru (Trygva Dei). Dámy byly prý touto myšlenkou nadšeny, přítomní pánové však s úsměvem pochybovali o možnosti takové reformy. Do 10. července 1859 se Henri Dunant vrátil zpátky z Itálie do Švýcarska.

„V době uzavření míru ve Villa Franca vrátil jsem se do Švýcarska,“ píše Dunant ve svých Pamětech. „Byl jsem povinen jít se nadýchat čistého vzduchu vysokých vrcholků a znovu uvést v soulad své zdraví, otrřesené bolestnými dojmy, které jsem získal za svého pobytu v Castiglione. Koncem roku 1859 odejel jsem do Paříže, kde jsem strávil zimu a následující jaro. Zde počal jsem aktivní propagandu ve prospěch ideí, které jsem si vytkl ve válce italské. Tam nalezl jsem i následujícího roku mnoho přívrženců v prostředí finančníků i ve společnosti literární i vědecké“.

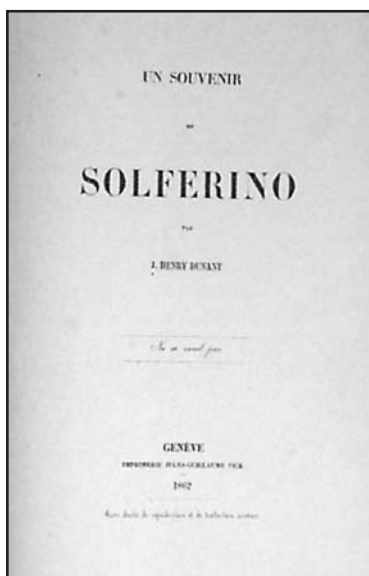
Bohužel skutečnost byla mnohem obtížnější a složitější - zájem o Dunantovy humanitní myšlenky byl v oficiálních kruzích velmi malý. A stejně tak s velmi malým úspěchem skončily i jeho intervence a snahy v soukromých záležitostech. Dunant se v letech 1860 a 1861 po řadu měsíců v Paříži střídavě staral o organizační péče o raněné a také o alžírské mlýny, které jej vyrušovaly stále nepříjemněji z jeho zamilované humanitní činnosti.

Za zmínku určitě stojí, že na solferinském bojišti se kromě Henri Dunanta objevil i další občan Ženevy - lékař dr. **Louis Appia** - pozdější člen památného Výboru pěti, který připravoval založení Mezinárodního výboru Červeného kříže. Tato Appiova cesta je velmi významná, neboť znamená uplatnění se civilního lékaře v poli, navíc lékaře, který se na svůj úkol v míru dlouho a pečlivě připravoval, a kterému se podařilo zdokonalit i ambulanční materiál.

V roce 1861 se Henri Dunant vrátil z Paříže zpátky do Ženevy a rozhodl se bojovat za svou myšlenku nikoli osobními intervencemi, ale perem. Začal psát svou slavnou knihu - **Vzpomínku na Solferino**.

3. AUTOR LITERÁRNÍHO BESTSELLERU 19. STOLETÍ

Útlá knížečka o 62 stranách nazvaná **Vzpomínka na Solferino** (Un Souvenir de Solferino) - vyšla v Ženevě **8. listopadu 1862** vlastním nákladem Henriho Dunanta.

Titulní list prvního vydání „Vzpomínky na Solferino“

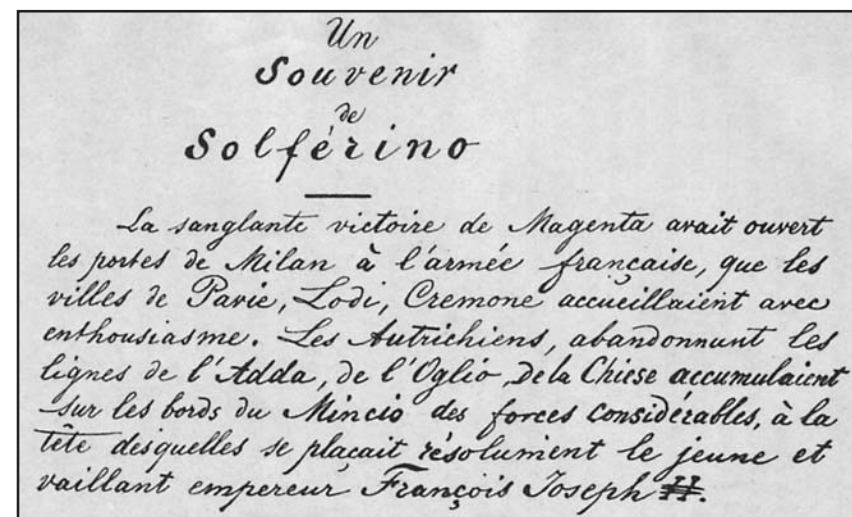
Sám autor k ní říká: „Nebyl jsem ani učenec, ani lékař, nýbrž jen obyčejný a skromný člověk, a líčil jsem utrpení, jehož jsem byl svědkem. Pohled na hrozné scény, odehrávající se na nesmírném bitevním poli, u něhož zdržel jsem se až do 30. června (bitva byla 24. června 1859), naplnil mne žhavým přáním, prosadit to, aby oběti války, bez rozdílu stavu nebo příslušnosti, byly uznány za nedotknutelné. O tom - jak - nečinil jsem si v onom okamžiku žádné starosti. Vždyť měl jsem mnoho jiného na práci! Příšerné divadlo nesčetných raněných, kteří zmírali, učinilo na mne hluboký dojem. Zdlouhavost sanitní služby zdála se mi bezútešná a byla za takovou uznána i od těch, kteří to zpočátku zapírali. Jeden z nejdůležitěj-

ších výsledků, které jsem docílil uveřejněním Vzpomínky na Solferino a hnutím vyvolaným tím v život, bylo právě zlepšení vojenské služby nemocniční ve většině evropských států“.

„Pohled na raněné u Solferina vzbudil ve mně nejdříve jen neurčitou myšlenku na nutnost a možnost prohlášení naprosté nedotknutelnosti raněných i jejich ošetřovatelů. Třebas to bylo mým okolím považováno za bláznivou myšlenku, nabývala před mým duševním zrakem stále určitějších a jasnějších rysů, a Prozřetelnost mne tak vyvolila, abych hlásal zásadu, že každý raněný vojín, ať náleží kterémukoliv národu, má být považován za nedotknutelného ...“.

„Za mé italské cesty napadla mi myšlenka vychovávat dobrovolné pracovníky na obětavé ošetřovatele, kteří by byli podřízeni stálým Společnostem, svým složením sice národním, ale svým smýšlením a činností mezinárodním. Nechtěl jsem tyto dobrovolné pracovníky vystavovat nebezpečí, že budou zajati; proto jsem myslil již roku 1859 na to, aby byla vytvořena mezinárodní a nedotknutelná smlouva, která by po svém schválení sloužila za základ k založení stálých pomocných Společností ... Proto jsem ještě před uveřejněním své knihy přemýšlel o otázce zvláštního znaku pro polní lazarety a nemocnice i pro ošetřovatele, znaku všem společného a všem stejně posvátného ...“.

To byly základní myšlenky, které vířily Dunantovi hlavou, když zasedl ke psaní své knihy Vzpomínka na Solferino. Dá se říci, že ji psal v jakémisi posvátném vytržení, v určitém transu. Psal ji jako osobní vzpomínku, ale umístil ji do historického rámce. Před psaním prostudoval celou literaturu, týkající se solferinské-

Rukopis prvních řádků „Vzpomínky na Solferino“

ho boje a informoval se také u odborníků o různých podrobnostech. Řadu informací získal rovněž z novinových zpráv o bitvě.

Vzpomínka na Solferino byla brzy rozebrána, muselo přijít její druhé (prosinec 1862) a třetí vydání (březen 1863). Díky Dunantovu organizačnímu talentu se kniha dostávala do správných rukou. Našla si cestu do úřadoven předsedů vlád, ministrů, do královských rezidencí, k vojevodcům a generálům i do redakcí předních novin a časopisů. V časopisu Journal des Débats se o ní pochvalně zmínili bratři Goncourtové, Florence Nightingaleová blahopřála Dunantovi srdečným příspěvem. Slova uznání pro ni našel slavný francouzský spisovatel **Victor Hugo** (1802–1885), jenž Dunantovi mj. napsal: „... Posilujete lidskost a sloužíte tím myšlence svobody ...“. Slavný anglický spisovatel **Charles Dickens** (1812–1870)

Anglická zakladatelka dobrovolné ošetrovatelské služby Florence Nightingaleová

Francouzský spisovatel Victor Hugo

Anglický spisovatel Charles Dickens

seznamoval své anglické čtenáře v několika novinářských článcích s tímto dílem Henri Dunanta a nazývá ho v nich „bílým mužem“, což byla přezdívka, kterou mu dali ranění vojáci v kostelní nemocnici v Castiglione podle bílého obleku, který zde nosil. Všichni ji četli, všichni o ní diskutovali, ale ne všichni chtěli a mohli přispět k realizaci jejích myšlenek.

Dunant poslal rukopis své knihy nejdříve muži, který byl jedním z předchůdců jeho myšlenky a jeden z prvních, kteří ji prováděli v praxi. Byl to generál **Henri Guillaume Dufour**, proslulý vůdce švýcarské armády v boji proti Sonderbundu v roce 1847.

Generál Dufour mu po jejím přečtení odpověděl dopisem: „... Teprve tak dojmavými příklady, jak je vy líčíte, je nutno přesvědčit se o tom, kolika bolestmi a slzami se vykupuje sláva na válečném poli. Člověk je často sváděn dívat se na válku jen z její lesklé stránky a zavírat oči před smutnými jejími následky. Jest dobře, že jednou byla obrácena pozornost také na humanitní otázku války

- k tomu je Vaše kniha neobyčejně vhodná. Pozorné a hluboké její pročtení může vést, za přispění lidumilů celého světa, k rozluštění problému ...“.

Henri Dunant uvedl tato slova v úvodu své knížky. Nemohl jí dát na cestu lepšího doporučení.

„Vzpomínka na Solferino“ byla doručena mj. i právníkovi **Gustavu Moynierovi**, předsedovi ženevské **Společnosti pro veřejné blaho**, který ji přijal s nadšením: „... Když jsem přečetl Vzpomínku na Solferino,“ píše, „běžel jsem k Henri Dunantovi, abych mu blahopřál k jeho geniální ideji ...“.

Schůzka Henri Dunanta a Gustave Moyniera byla prvním stavebním kamenem budoucí mezinárodní pomocné organizace. Sešli se dva zcela odlišní lidé. Dunant byl mystický vizionář, Moynier chladně a racionálně uvažující praktik. Dunant vytkl cíl, Moynier našel prostředky k jeho dosažení. Moynier byl rodinnou tradicí protestant, byl sice velmi racionálně uvažující právník, ale zároveň měl vysoce vyvinuté sociální cítění a byl osvíceného ducha. Jeho logika a organizační schopnosti byli v počátcích prosazování Dunantových myšlenek velmi důležité, neboť bylo nutno překonávat řadu překážek a nesnází, což snadno mohlo vésti k melancholii a pesimismu.

4. PODPORA SPOLEČNOSTI PRO VEŘEJNÉ BLAHO

Gustave Moynier nabídl Henri Dunantovi k dispozici vlasteneckou instituci, ve které byl již řadu let prezidentem - ženevskou **Společnost pro veřejné blaho**.

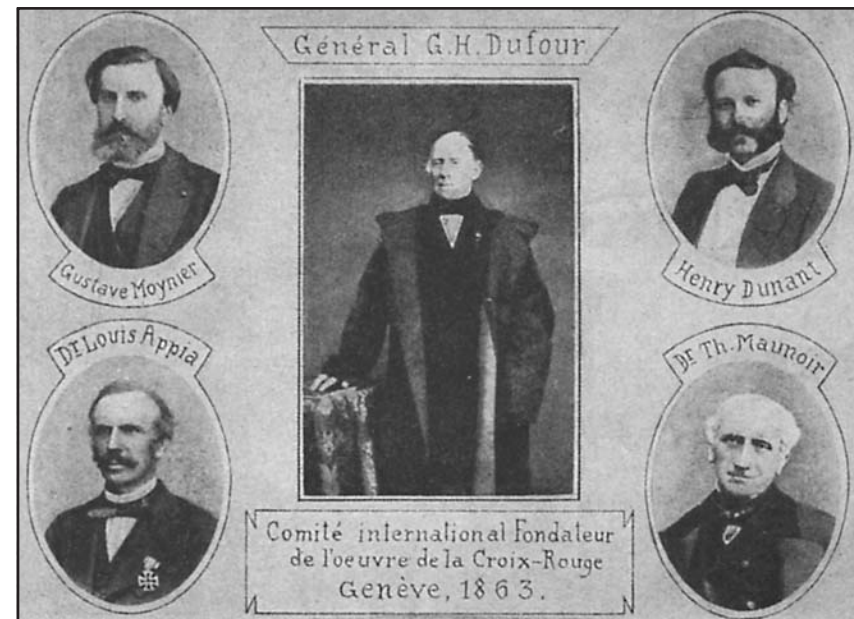
Dne 9. února 1863 se konala v Ženevě schůze Společnosti pro veřejné blaho, na níž Moynier přečetl několik kapitol ze Vzpomínky na Solferino a doporučil důrazně, aby se Společnost ujala Dunantova podnětu.

Diskuze nebyla dlouhá. Hovořilo se o tom, že by bylo možné na připravovaném mezinárodním kongresu Dobročinných společností, který se měl konat v září 1863 v Berlíně, promluvit o svolání zvláštní mezinárodní konference k proděání Dunantových návrhů. Ojedinele byly vysloveny obavy, že organizace pro pomoc raněným nemusí vzbudit dostatečný zájem občanů. Na konec debaty byl však jednohlasně přijat návrh Gustave Moyniera, aby byla jmenována pětičlenná komise, která by se měla celou záležitostí dále zabývat.

Členy této komise - v historii mezinárodního hnutí Červeného kříže nazývané **Výborem pěti** - byli zvoleni: generál **Henri Guillaume Dufour**, lékaři dr. **Louis Appia** a dr. **Theodore Maunoir**, právník **Gustave Moynier** a také samotný **Henri Dunant**, který nebyl sice členem Společnosti a nezúčastnil se tohoto zasedání, ale byl následně hned do Společnosti přibrán.

5. TAJEMNÍK VÝBORU PĚTI

Výbor pěti se sešel poprvé po devíti dnech - **18. února 1863**. Henri Dunant se stal jeho tajemníkem. Již na této první schůzce se však ukázaly rozdílné názory na směry dalšího vývoje - jeden reprezentovaný Henri Dunantem, druhý pak Gustave Moynierem.

Výbor pěti

Moynierův směr byl založen na vytvoření dobrovolné ošetrovatelské služby u všech národů a doufal, že tato myšlenka bude uskutečněna prostřednictvím mezinárodního kongresu Dobročinných společností. S představiteli těchto Společností byl již delší dobu v přátelských vztazích z titulu své funkce prezidenta ženevské Společnosti pro veřejné blaho. Zúčastnil se rovněž posledního kongresu těchto Společností v Londýně v roce 1862 a vyslechl tam zprávu Florence Nightingaleové o reformě sanitní služby v anglické armádě, která jej velmi zaujala.

Program Henriho Dunanta byl naproti tomu širší. Zdůrazňoval, že je nutné celosvětově přijmout nové zásady o zacházení s nemocnými a raněnými vojáky a zasazoval se o to, aby právě vytvořený Výbor pěti byl jakýmsi stálým činným

duchem mezinárodní charity. Usiloval o to, aby evropskými a následně i světovými mocnostmi byla přijata zásada posvátnosti raněných a byla potvrzena závaznou mezinárodní smlouvou. Navrhoval, aby byla prosazena myšlenka neutrality všech osob, které se budou věnovat ošetřování raněných, nejen vojenských, ale i dobrovolných. Jednalo se o tak obrovské úkoly, které předpokládaly mnoho dobré vůle u mocných tehdejšího světa, až se v tuto chvíli zdály nereálné a vyvolaly prý ve tváři Gustave Moyniera pobavený úsměv. Za Dunantovy návrhy se postavil generál Dufour a vyjádřil názor, že celá záležitost stojí za pokus a vyslovil se proto, aby evropské panovnické rody byly získány pro realizaci těchto myšlenek.

Na tomto prvním zasedání byl také jednomyslně schválen návrh Gustave Moyniera, aby se Výbor pěti prohlásil za **Stálý mezinárodní komitét** (Comité international permanent). Tento nový název však ještě po určité době byl interní záležitostí těchto pěti ženevských občanů, z nichž jeden byl voják, dva lékaři, jeden právník a jeden spisovatel.

Známým v širší veřejnosti byl z nich zatím pouze generál Dufour, o němž bylo známo, že se těší přízni francouzského císaře Napoleona III. a z poslední doby pak díky své knize Vzpomínka na Solferino i Henri Dunant, o němž se začínalo mluvit i ve vysokých společenských kruzích. Doktor Appia byl členem řady lékařských společností v Itálii, Francii, Belgii i v Sasku a měl styky s nejlepšími soudobými vojenskými lékaři. Gustave Moynier byl předsedou ženevské Společnosti pro veřejné blaho, která ve svých řadách soustřeďovala smetánku města. Uplatňoval se také jako publicista v oboru sociální ekonomie.

Všech pět mužů - členů Stálého mezinárodního komitétu - v tuto chvíli nepředpokládalo, že by jejich činnost mohla nabýt takových rozměrů, ve které se v krátké době skutečně rozvinula. Chtěli se především orientovat v možnostech celého záměru. Generál Dufour tento postoj jasně formuloval na druhém zasedání Stálého mezinárodního komitétu: „... Naše úloha je vytyčit pozici, a přijdou již druzí, kteří budou razit cestu ...“.

6. NEJBLIŽŠÍ SPOLUPRACOVNÍCI - ČLENOVÉ VÝBORU PĚTI

Je namístě, abychom blíže představili zbývající čtyři členy původního Výboru pěti, nyní Stálého mezinárodního komitétu - nejbližší spolupracovníky Henriho Dunanta.

Henri Guillaume DUFOUR (1787–14. 7. 1875)

Narodil se v německé Kostnici (městě neblaze známém upálením Mistra Jana Husa v roce 1415). Své vzdělání získal především na polytechnice v Paříži. Civilním povoláním byl inženýr, který značnou část svého života strávil stavbou železnic, mostů a domů. Později se stal vojákem z povolání a sloužil od roku 1810 v armádě francouzského císaře Napoleona Bonaparta (v roce 1813 byl zraněn v bitvě u řeckého ostrova Korfu, byl jedním z trosečníků lodi potopené Angličany, kteří jej poté zachránili, a zotavoval se v britském vojenském vězení). Napoleon jej vyznamenal řádem Čestné legie. Po napoleonských válkách se vrátil zpátky do vlasti, kde uplatňoval svůj republikánský a liberální názor v různých institucích.

Generál Henri Guillaume Dufour

Byl mj. ředitelem vojenské školy ve švýcarském Thunu, kde byl jeho žákem např. i pozdější francouzský císař Napoleon III., který si po celý život zachoval na Dufoura vřelé vzpomínky. Dufour proslul topografickými pracemi a jeho jménem byl nazván nejvyšší vrch Monte Rosy. Největší jeho zeměpisnou prací bylo vydání topografických map Švýcarska.

Dufour byl nejen významným vojákem své doby, ale také předním občanem a členem Státní rady. V občanském životě byl stejně zásadový, spravedlivý a humánní, jako se projevoval v životě vojenském. Jeho smysl pro poctivost a spravedlnost charakterizuje příhoda, při níž zničil jedinou celou náklad vlastního útočného spisu proti svému nepříteli, když se dozvěděl o jeho těžké nemoci. K pozoruhodnostem určitě patří, že to byl právě generál Dufour, kdo navrhl v roce 1831 podobu švýcarské státní společné federální vlajky - bílý kříž v červeném poli.

Zůstal přísným demokratem, i když byl vyznamenán nejvyššími poctami. Nebyl pacifistou v obvyčejném slova smyslu. Jako profesionální voják věděl, že nebude možné brzy odstranit války, ale viděl v nich jen prostředek k hájení práva. V té době Švýcarsko jako konfederace neexistovalo a Dufour hrál klíčovou úlohu při několika taženích švýcarské armády bojující za sjednocení země. Nemiloval válku pro válku a tak se také nijak neradoval, když mu vládní delegace v roce 1847 oznámila, že byl jmenován velitelem armády pro válku se Sonderbundem. Přijal tuto funkci, která znamenala vedení domácí (dnes bychom řekli občanské) války teprve tehdy, když viděl, že zachování zákona a pořádku se může vynutit pouze brannou mocí.

Generál Dufour dokázal tuto válku vítězně ukončit po pouhých 25 dnech takřka bez prolítí krve. A právě v této válce již vydal řadu humánních nařízení, která se později stala součástí mezinárodního humanitárního práva. Posuďte sami nadčasovost jeho tehdejších nařízení:

„... Odzbrojte zajatce, ale nečiňte jim nic zlého, ani je neurávejte ... Po boji šetřte přemožených, nic není čestnějšího pro vítězné vojsko ... Budou-li nepřátelé zatlačeni, pečujte o jejich raněné jako o naše vlastní. Mějte k nim všechny ohledy, jež přísluší nešťastným ... Dávám pod Vaši ochranu zejména děti, ženy, starce a osoby duchovní ... Ten, kdo by vložil ruku na bezbrannou osobu, je nečestný a špiní svůj prapor ...“.

Bylo proto naprosto přirozené, když se generál Dufour se svými názory stal členem přípravného výboru a předsedal později ustavujícím konferencím mezinárodního hnutí Červeného kříže v Ženevě v letech 1863 a 1864.

Gustave MOYNIER (1826–21. 12. 1910)

Gustave Moynier

Gustave Moynier vystudoval práva v Ženevě a v Paříži. Celý život se angažoval v oblasti lidských a sociálních práv. Byl dlouholetým předsedou ženevské dobročinné Společnosti pro veřejné blaho. Byl také zvolen prvním předsedou Mezinárodního výboru Červeného kříže v Ženevě a ujal se řízení této mezinárodní organizace poté, kdy se Henri Dunant stáhl poněkud do pozadí.

Řídil také ustavující mezinárodní konferenci Červeného kříže v Ženevě v roce 1863, když mu její řízení krátce po zahájení předal generál Dufour. Henri Dunant byl autorem myšlenky na založení celosvětové humanitární organizace Červeného kříže, ale teprve Gustave Moynier ji postavil na reálné základy. Zatímco Dunant byl nadšeným a úspěšným agitátorem, racionální právník Moynier byl schopným organizátorem. Oběma bylo při založení mezinárodní organizace Červeného kříže velmi zapotřebí. Právě Moynier navrhl svolat ustavující mezinárodní konferenci do Ženevy a byl to rovněž on, kdo vybudoval první kanceláře nově založené mezinárodní organizace v tomto městě.

V roce 1873 Moynier pomáhal zakládat **Institut mezinárodního práva** v Ženevě, což se stalo důležitým mezníkem v oblasti ochrany lidských práv. O šest let později se jednou z jeho hlavních priorit stala situace v Africe.

Na všech mezinárodních konferencích Červeného kříže od roku 1864 až do roku 1910 bylo Moynierovi přiznáváno čestné předsednictví (v čele Mezinárodního výboru Červeného kříže stál po dobu 46 let). Byl držitelem čestných doktorátů z několika univerzit a vyznamenání od vlád 24 států. V roce 1906 na diplomatické konferenci v Ženevě, která prováděla revizi Ženevských úmluv, mu vzdali hold přítomní zástupci vlád ze 36 států. Až do své smrti (zemřel ve věku 84 let) byl členem Mezinárodního výboru Červeného kříže. Dožil se úspěchu díla, které bylo v době jeho smrti uznáváno téměř celým světem.

Louis APPIA (13. 10. 1818–1. 3. 1898)

Narodil se v německém Frankfurtu nad Mohanem, kde byl jeho otec pastorem francouzské evangelické církve. Studoval na univerzitě v německém Heidelbergu, kde získal v roce 1843 svůj první doktorát (druhý získal ve svých 60 letech v Paříži). Od počátku své lékařské praxe se hlouběji zajímal o válečnou chirurgii a léčení raněných (např. v revolučním roce 1848 pečoval ve svém rodném městě o raněné v pouličních potyčkách).

Louis Appia

Doktor Appia přišel do Ženevy v roce 1849. Zde se také seznámil s Henri Dunantem a později se stal jedním ze členů proslulého Výboru pěti. Aktivně se spolu s Dunantem zúčastnil italské války, mj. zasahoval i na bitevním poli u Solferina. Současně psal knihu o ošetřování ran způsobených zbraní, jejíž první část věnoval svému příteli a nadanému chirurgovi dr. Theodorovi Maunoirovi, rovněž jednomu z Výboru pěti.

Na italských bojištích byl vybaven v jedné kapse první částí své knihy, ve druhé plánem vlastního nového zařízení pro transport raněných. Jedná se o jedno z prvních uplatnění civilního lékaře přímo na bojišti; lékaře, který se na svůj úkol dlouho v míru připravoval a jemuž se podařilo zdokonalit i ambulanční materiál. Dne 19. ledna 1860 vyznamenal italský král Viktor Emanuel II. Henriho Dunanta a dr. Louise Appia řádem svatého Mořice a Lazara za jejich péči o raněné vojáky.

Jako uznávaný lékař byl Appia členem řady lékařských společností v Itálii, Francii, Belgii, Sasku a v dalších zemích. Byl jmenován i prezidentem Société medical v Ženevě, kde mj. v roce 1861 úspěšně zorganizoval hygienický kurz. V říjnu 1863 právě dr. Louis Appia navrhl, aby všichni zdravotní dobrovolníci v místech probíhajících bojů nosili bílou pásku, jež by je označila a zároveň chránila. Generál Dufour později návrh bílé pásky zdokonalil o znak červeného kříže. A byl to právě dr. Appia, kdo byl jako první na bitevním poli označen na rameni

právě touto bílou páskou s červeným křížem (později nazývanou „ženevskou páskou“). V roce 1864 byl dr. Appia spolu s Holanďanem Van de Veldem jedním z prvních dvou delegátů Mezinárodního výboru Červeného kříže v dánské válce.

Doktor Louis Appia byl po dlouhých 35 let až do své smrti v roce 1898 členem Mezinárodního výboru Červeného kříže.

Théodore MAUNOIR (1806–1869)

Théodore Maunoir

Théodore Maunoir, zakládající člen Hnutí Červeného kříže a Červeného půlměsíce, se narodil v Ženevě v roce 1806. Na školách v Anglii a Francii vystudoval medicínu. Stal se chirurgem a členem Zdravotní rady ženevské Komise pro veřejné zdraví a hygienu.

Známý francouzský diplomat Charles Maurice Talleyrand objevil v mladém Maunoirovi diplomatický talent, ale nepodařilo se mu jej přesvědčit, aby opustil medicínu. Théodore Maunoir byl blízkým přítelem Louise Appii, dalšího zakládajícího člena Hnutí ČK a ČP, a členem známého Výboru pěti, který připravil ustavující mezinárodní konferenci v Ženevě v roce 1863,

na níž byl založen Mezinárodní výbor Červeného kříže.

Kniha o historii Mezinárodního výboru ČK z pera Pierra Boissiera **Od Solferina k Tsušimě** líčí Maunoiira jako „muže vynikajících kvalit. Výjimečně inteligentní, zároveň oplýval svým šarmem a jeho dopisy bývaly psány s velkým smyslem pro humor“.

Jeho jasný a precizní způsob myšlení byl při přípravách založení Mezinárodního výboru Červeného kříže neocenitelný. Do své smrti v roce 1869 zůstal aktivním členem Mezinárodního výboru Červeného kříže.

7. APOŠTOLSKÉ POSLÁNÍ NADŠENÉHO AGITÁTORA

Již na první schůzi Výboru pěti dne 17. února 1863 zdůraznil Théodore Maunoir, že bude nutné v nejbližších měsících značné agitační práce, aby se svět dozvěděl o jejich cílech. Je sice pravda, že tuto agitaci zahájil již Dunant tím, že zasílal svou knihu „Vzpomínka na Solferino“ do různých zemí, a že řada především švýcarských (ale i francouzských a anglických) novin a časopisů doporučovala jeho námět k pozornosti.

Dunant byl rozeným agitátorem a v tomto směru nemohl Červený kříž najít ve svých začátcích nikoho vhodnějšího. Ihned se pustil do práce a vyrazil na cesty. Žádné důležité dveře v Evropě mu nezůstaly uzavřeny, nevynechal jedinou významnou osobnost, která by mohla napomoci realizaci jejich velkých plánů. V černém fraku se stříbrnou vázankou, důstojným řetězem od hodinek přes vestu a stužkou vyznamenání na klopě vypadal na první pohled jako suchý školní inspektor. Stačilo však pohlédnout do jeho tváře, orámované černými vousy a zvýrazněné bystrými očima, do tváře jakoby dětské a nesmírně upřímné, abychom z ní vyčetli hloubku zaujetí pro jedinou věc. Dunant pochopil své poslání v počátcích Červeného kříže jako poslání vyslance k vládnoucím vrstvám společnosti a k evropským dvorům.

Profesor Francois ve své knize **Kolébka Červeného kříže** o Dunantově zánění pro věc říká: „... Nutno se zmínit o charakteristickém rysu Dunantově; o jeho mimořádném optimismu, který způsobil, že pokládal poděkování za závazek a projekt dosud pochybný za vykonaný krásný čin, jedním slovem: svá přání za skutečnost. Nicméně se ukázalo, že neměl vždycky nepravdu. Je-li pravdou, že víra přenáší hory, není jí méně, že víra pomohla kráčet Dunantovi těsnými úžinami. Nikdo jiný nemohl dovést Červený kříž tam, kam jej on dovedl ...“.

Zářným příkladem toho, jak dokázal strohou odpověď přeměnit v základ dalšího úspěšného jednání, je využití reakce francouzského císařského dvora. Sekretář císaře Napoleona III. mu poslal v reakci na zaslání knihy *Vzpomínka na Solferino* poměrně strohý a stereotypní přípis následujícího znění: „Císař nařídil, abych Vám za Vaše zajímavé a pozoruhodné dílo poděkoval“. Na tomto vzkazu vybudoval Dunant celé své nadšené předpoklady o Napoleonově přízni ke svému dílu. Od počátku Henri Dunant spoléhal velmi právě na Francii a Paříž, ze které chtěl původně učinit středisko celého hnutí. Proto také ještě v únoru 1863, po první schůzi Výboru pěti, odejel neprodleně do Paříže.

Dunantovu úsilí velmi pomohla příznivá reakce vlivného pařížského časopisu *Journal de Débats*, do nějž napsal pozitivně laděný článek prof. **Saint Marc Girardin**, člen francouzské Akademie. Dunant na to ve svých Pamětech vzpomíná:

„... Byl jsem tomu tím více povděčen, poněvadž jsem před tím neznal tohoto vědeckého spisovatele. Byl jsem tehdy právě v Paříži a velmi jsem užasl, vida účinek tohoto článku v pařížské společnosti, protože obyvatelstvo mého rodného města nevěnovalo během roku 1862 obsahu mé knížky valnou pozornost. Článek se dostal do nejinteligentnějších kruhů a tři roky po jeho uveřejnění řekla mi pruská královna Augusta, pozdější císařovna: Četla jsem v Journal des Débats článek Girardinův o Vaší knize s velikým zájmem“.

Aktivní Henri Dunant využil při své přesvědčovací kampani každé příležitosti. Díky své knize o Tunisu měl přístup do vědeckých geografických společností (např. do zeměpisného salonu barona Jomarda, do vědeckého salonu slavného indologa Gracina de Tassy - prezidenta francouzské Asijské společnosti). Stejně tak využíval k prosazení svých záměrů i prostředí finančníků a politiků. Velmi mu pomohl ženevský diplomat **Hubert Saladin**, který využíval své zkušenosti z řady evropských zemí a navíc měl vysoce vyvinuté humánní citění. Byl tchánem vévodkyně de Marmier a měl blízko k císaři Napoleonovi III. Když jej generál Dufour seznámil s Dunantovými návrhy, napsal mu srdečný dopis, v němž uvedl, že jeho myšlenka je „balzámem na rány“ a zakončil jej: „Mohu-li Vám být užitečným svými styky i perem, disponujte mnou“.

Jeho prostřednictvím se Dunant dostal k hraběti **Adolfovi de Circourt**, jehož salon i zásluhou jeho manželky, byl po dlouhá léta jedním z nejproslulejších center pařížské společnosti. Tento významný diplomat a muž širokého encyklopedického vzdělání Dunantovi napsal: „... Z Vašeho díla mluví srdce a vznešená ne-strannost. Váš projekt zasluhuje sympatie a příspěvní čestných lidí všech zemí ...“. Hrabě Circourt uvedl Dunanta k princovi Albertovi de Broglie a k hraběti de Breda. Z dalších významných osobností, které pro Dunantovy návrhy projevíly pochopení jmenujme velkoknížete bádenského, prince Alexandra Hessenského nebo nizozemský královský pár.

Od května do června 1863 musel své humanitárně zaměřené cesty Henri Dunant přerušit a věnovat se zase svým obchodním záležitostem - nevalně prosperujícím mlýnům v Alžíru.

Na půdě Stálého mezinárodního komitétu v Ženevě jej stále častěji zastupoval organizační talent Gustave Moynier. Na žádost tohoto orgánu sepsal Dunant přípravný spis pro připravovaný mezinárodní kongres Dobročinných společností. Tato práce však neodpovídala očekávání jeho kolegů a tak bylo uloženo Moynierovi, aby jej přepracoval. Členové tohoto přípravného výboru přemýšleli např. o tom, zda mají být v jednotlivých zemích Společnosti pro pomoc raněným ve formě velkých spolků nebo pouze malé Komitétů. Zvažovali také, jaký by měl být vztah dobrovolných ošetřovatelských sborů k armádě. Musela se řešit i otázka vztahu k náboženství. Zásluhou především Gustave Moyniera bylo, že se ve Společnosti neměly uplatňovat náboženské zájmy. O ně usilovala jak evangelická ženevská společnost, tak např. katolicky orientovaný francouzský ministr zahraničních věcí Drouin de Lhuys.

V červenci 1863 se však ukázalo, že mezinárodní kongres Dobročinných společností se v Berlíně neuskuteční. Dne 25. srpna téhož roku se tímto problémem na svém zasedání zabýval Stálý mezinárodní komitét a Gustave Moynier navrhl, aby byla přímo do Ženevy svolána samostatná mezinárodní konference humanitních pracovníků a dalších zájemců z různých zemí. Debatovalo se současně o tom, kdo by měl dát podnět ke svolání této konference. Tehdy Dunant navrhl, že se vypraví do Berlína, kde se měl v září 1863 konat mezinárodní statistický kongres, a že se pokusí jeho účastníky získat na jejich stranu. Současně uvedl, že se na vlastní náklady vypraví do Vídně, Drážďan, Mnichova a dalších měst s cílem získat sympatie německé veřejnosti. Jeho návrh byl přijat a Henri Dunant se opět vydal na cesty.

8. DUNANT NA MEZINÁRODNÍM KONGRESU STATISTIKŮ

Odpověď na otázku, proč by měl podpořit Dunantovy humanitní myšlenky právě mezinárodní statistický kongres, je velmi jednoduchá. Prostě proto, že to byla nejbližší významná mezinárodní akce, která se konala po zrušení mezinárodního kongresu Dobročinných společností a skýtala příležitost oslovit širší mezinárodní fórum.

Henri Dunanta na mezinárodní statistický kongres do Berlína pozval **dr. Basting**, lékař nizozemské sanitní služby, který také oznámil důvod jeho příjezdu prezidentovi kongresu. Byl nadšený Dunantovou knihou *Vzpomínka na Solferino*, což vyjádřil ve svém dopisu slovy: „... Věřím skutečně, že připravujete cestu pro dílo boží ...“. Dunant i Basting bydleli ve stejném berlínském hotelu (Toepferův hotel na Karlově náměstí u řeky Sprévy) a tak měli příležitost k živé odborné diskuzi především na téma neutrálního postavení zdravotnického personálu.

Henri Dunant
v roce 1863

K zajímavostem určitě patří, že Dunant se objevil na mezinárodním statistickém kongresu jen krátce a jeho jméno není ani uvedeno v prezenční listině kongresu. Bylo tomu asi proto, že jednak neuměl německy, jednak však nebyl vůbec schopen veřejně mluvit před početným publikem. Zato uměl neuvěřitelně úspěšně získávat lidi a přesvědčovat je v osobních rozhovorech. Prováděl na kongresu čilou a velmi úspěšnou kuloárovou politiku. Říká se, že Dunantovy přesvědčovací schopnosti se nejvíce uplatnily mezi aperitivem a hlavním jídlem. Např. se zúčastnil 13. září 1863 přijetí účastníků kongresu pruským králem v Postupimi. Tehdy mu vyslovil několik pochvalných slov princ Bedřich a sdělil mu, že se zájmem si přečetl jeho „*Vzpomínka na Solferino*“.

Druhý den na obědě u pruského ministra vnitra hraběte Eulenburga získal nadšeně argumentující Dunant pro svůj projekt dalších několik delegátů kongresu (ze Španělska, Ruska, Švédska, Norska, Bavorska a Saska).

Myšlenka zřizování pomocných Společností pro ošetřování raněných byla zařazena na program čtvrté sekce kongresu, která byla složena převážně z vojenských lékařů a měla se zabývat speciálně zdravotní a úmrtní statistikou. Doktor Basting na jednání této sekce přečetl k problému pomocných Společností krátkou zprávu, kterou předtím připravil společně s Dunantem. Více se o této otázce v sekci nejednalo.

K tomuto projednávání se váže kuriózní příhoda, na kterou Dunant vzpomíná ve svých Pamětech: „... Najmuli jsme si s dr. Bastingem fiakr, aby nás zavezl do sezení čtvrté sekce mezinárodního statistického kongresu. Jeli jsme přes Sprévu. Foukal silně vítr. Okna vozu vpravo i vlevo byla otevřena - a tu pojednou papíry, které jsme pečlivě položili na přední sedadlo a které jsme chtěli ve schůzi přečíst, vylétly z okna a rozlétly se po mostě. Vyskočili jsme rychle ještě z jedoucího vozu a spěchali k rozlétlým listům, které mohly lehce spadnout do vody. Konečně jsme šťastně získali opět ony listiny, které byly již ve velkém nebezpečí ...“.

Když doktor Basting později referoval o rezolucích ze čtvrté sekce na plenárním zasedání kongresu, oznámil také jeho účastníkům formální pozvání na chystanou ženevskou konferenci, kterou připravoval Stálý mezinárodní komitét. Ani na tomto plenárním zasedání mezinárodního statistického kongresu se o této záležitosti dále nehovořilo, ani nehlasovalo. Prezident kongresu však prohlásil, „... že kongres podle jeho mínění běže na vědomí snahu pana Dunanta, projevuje mu své uznání a přeje, aby konference, projektovaná v Ženevě, přispěla ke zmenšení ztrát na zdraví a životech, které způsobuje válka ...“. Díky tomu mnoho účastníků kongresu z různých zemí odjíždělo se slibem, že budou podporovat účast zástupce své vlády na připravované ženevské konferenci. Dunant i Basting byli tímto postojem nadšeni a vypravili se hned do Deckerovy tiskárny v Berlíně, aby vydali **zvláštní cirkulář**, kterým by oznámili celému světu úspěch jejich myšlenky.

Tento významný cirkulář je datovaný **15. září 1863**. Obsahuje mj. zprávu, že pruský ministr vnitra hrabě Eulenburg dne 12. září 1863 slavnostně ukončil berlínský mezinárodní statistický kongres, který přijal také „neobyčejně příznivou rezoluci“ k projektu mezinárodních pomocných Společností pro raněné vojáky. Zmiňuje se také o úloze Dunantově a Bastingově a uvádí, že usnesení čtvrté sekce bylo přijato jednohlasně „s živým souhlasem“ a prohlašuje konečně, že „v důsledku tohoto příznivého přijetí“ přikročuje ženevský Stálý mezinárodní komitét k připojení tří nových článků k projektu již připravené smlouvy. Jsou to tři články, v nichž se žádá, aby vlády poskytovaly ochranu svým národním pomocným Společnostem, proklamuje se nedotknutelnost vojenského i dobrovolného pomocného personálu a žádá se, aby státy usnadnily v době války transport potravin a léků pro pomocné akce.

Bylo od Dunanta dosti odvážné vydat tento cirkulář jménem ženevského Komitétu, aniž by jej s ním předem seznámil. Omluvou může být, že bylo třeba rychle využít příznivé situace a přivábit tak na ženevskou konferenci co nejvíce oficiálních zástupců z různých států. Skutečností je, že to bylo snad poprvé v historii, kdy byla diplomatická konference svolána jediným soukromníkem.

Henri Dunant sám rozhodl o změně pojetí této konference, která měla být původně určena jen humanitárním a filantropickým pracovníkům. Po návratu do Ženevy se Dunant tázal Moyniera a Dufoura, co si mysleli o otázce neutrality personálu obsažené v jeho berlínském cirkuláři. Moynier prý odpověděl: „Mysli-

li jsme si, že žádáte věc nemožnou“. Skutečností zůstává, že tento cirkulář uvedl všechny zbývající členy ženevského Komitétu do značných rozpaků a setkal se s určitými námitkami, zejména od dr. Maunoir. Důležité však nakonec bylo, že cirkulář byl Komitétem dodatečně uznán, protože jeho členové nechtěli devalvovat horlivost a upřímnou snahu svého sekretáře a jeho nizozemského pomocníka.

Ještě před tím než Dunant opustil Berlín, napsal řadu dopisů a dohlédl na odeslání svého cirkuláře do blízkých panovnických dvorů. Z Berlína se nejprve vypravil do Drážďan ke dvoru saského krále.

9. DALŠÍ PŘESVĚDČOVACÍ KAMPAŇ

Své další přesvědčovací cesty již mohl Henri Dunant vykonávat s tímto výše uvedeným cirkulářem v ruce, což mu mnohdy obtížná jednání usnadňovalo.

Dne 17. září 1863 byl přijat pruským ministrem války hrabětem von Roonem. Ten si nejprve zjišťoval u dr. Bastinga, co vlastně ten Dunant chce. Když se pak k němu Dunant dostavil, ministr mu řekl: „Vy chcete tedy neutralizovat lékaře? Schvaluji Vaši myšlenku i ideu mezinárodně chráněného praporu, ale nestrašte tím, že byste ji formuloval příliš brzo. Ve skutečnosti znamená neutralita lékařů a jejich pomocníků vlastně i neutralitu raněných“.

Do Drážďan dorazil Dunant 1. října 1863 a byl následujícího dne přijat na audienci **saským králem Janem**. Ten jej přijal velmi vlídně a když vyslechl s porozuměním jeho návrhy, zakončil audienci slovy: „Učiním, co budu moci, neboť zajisté národ, který by se nepřipojil k tomuto dílu humanity, upadl by v klatbu veřejného mínění Evropy“.

Po úspěšném přijetí u saského krále nadšený Dunant napsal a okamžitě z Drážďan rozeslal řadu dalších dopisů k evropským panovnickým dvorům, v nichž neopomněl zdůraznit příznivou reakci v Evropě velmi váženého a uznávaného saského krále.

Jeden z těchto dopisů směřoval také do Paříže na adresu generálního intendanty a státního rady barona **Darricaua**, jehož Dunant žádal, aby informoval francouzského císaře Napoleona III. Souhrou náhod se stalo, že Dunantův dopis dostal baron Darricau tesně před tím, než byl povolán k císaři v jiných úředních záležitostech. Dopis si přečetl cestou ve voze a byl jím tak zaujatý, že jej předložil rovnou francouzskému císaři. Ten jej přečetl a vrátil mu jej se slovy: „Můj milý Darricau, půjdete do Ženevy zastupovat Francii na této konferenci“. A bylo vyhráno i ve Francii. Pro spravedlnost však je nutné dodat, že ještě předtím Dunant písemně požádal generála Dufoura, aby také on

Henri Dunant

po své linii apeloval na francouzského císaře a jeho nejbližší okolí v této záležitosti. Generál Dufour Dunantovu přání neprodleně vyhověl a tak se u francouzského císařského dvora sešly s příznivým ohlasem obě tyto intervence.

Ve Vídni jej přijal na doporučení švýcarského vyslance velkokníže Rainier, který právě zastupoval nepřítomného rakouského císaře. Velkokníže poté, když mu Dunant referoval o svých plánech, vlídně odpověděl: „Jest to velmi krásná idea. Ale těžko proveditelná“. V Mnichově jej přijal bavorský ministr války generál Frankh, ale nejevil zpočátku pro jeho záměry příliš velké pochopení. Další cesty zavedly Dunanta do Darmstadtu, Stuttgartu a Karlsruhe, kde byl přijat mnohem vlídněji a s větším pochopením.

Dne 20. října 1863 byl již Dunant zpátky v Ženevě a zúčastnil se zde zasedání Stálého mezinárodního komitétu, který finišoval na konečných přípravách svolané mezinárodní diplomatické konference.

10. USTAVUJÍCÍ MEZINÁRODNÍ KONFERENCE - ZALOŽENÍ MEZINÁRODNÍHO VÝBORU ČERVENÉHO KŘÍŽE

Konference byla zahájena dne **26. října 1863**. Dějištěm historické události se stal velký sál v ženevském paláci Atheneum. Mezinárodní diplomatická konference měla jednat především o organizaci pomocné sanitní služby a její ochraně.

Na konferenci přijelo celkem **36** delegátů ze **16** tehdejších států; z tohoto počtu bylo 14 oficiálních zástupců vlád těchto zemí, 6 delegátů různých organizací a 16 dalších zájemců - soukromých osob - z řad humanitárních a filantropicky orientovaných kruhů. Pro obrovský význam této ustavující mezinárodní konference jistě stojí za to zmínit jmenovitě alespoň některé z důležitých účastníků konference.

Ačkoliv se Rakousko stavělo k Dunantovým návrhům poněkud vlažně a považovalo je za nemístné „míchání laiků do věcí vojenských“, přesto bylo na konferenci zastoupeno doktorem Ungerem, šéflékařem rakouské armády, který byl oficiálně vyslán ministerstvem války. Z delegátů německé národnosti zaujímal významné místo princ Jindřich Reusský (delegát řádu johanitů byl zvolen i viceprezidentem této ustavující mezinárodní konference) a dr. Loeffler, vyslaný pruským ministrem války Roonem. Itálie, Velká Británie a Španělsko se sice připojily k jednání, ale jejich delegáti nejevíli příliš zájmu a v jednání mnoho nevystupovali. Nizozemí zastupovali dr. Basting a dr. Van de Velde. Švédští delegáti byli na konferenci pouze jako pozorovatelé, stejně jako ruští delegáti kapitán Kirejev a M. Esakov (i ruský ministr války generál Milutin se v dopisu zaslaném účastníkům konference vyjadřoval velmi rezervovaně). Francii zastupovali intendant Préval a vrchní lékař dr. Boudier, oba byli delegáty ministra války maršála Randonna (původně měl Francii zastupovat baron Darricau, ale byl v této době nucen setrvat v Paříži). Švýcarská státní rada vyslala jako své delegáty dr. Lehmana a dr. Brierea, kteří se však jednání konference téměř nezúčastnili. Vatikán nevyslal žádného zástupce. Z místních ženevských činitelů nebyl na zasedání pozván téměř nikdo, ani členové místní Společnosti pro veřejné blaho.

Konferenci zahájil tehdy již šestasedmdesátiletý generál Dufour s řádem České legie na klopě. Stručně přivítal přítomné a ve svém krátkém úvodním projevu řekl mj.: „... Svět musí dokázat sám sobě, že nejsme barbaři ... Do naší ochrany

dávám ženy, děti, starší osoby a hlavně zajatce a raněné. Musíme najít cestu, jak realizovat ušlechtilé humánní myšlenky z knihy Henri Dunanta o Solferinu ...“. Poté předal další řízení konference Gustavu Moynierovi, o němž řekl, že je nejvíce oprávněn podat zprávu o záměrech Komitétu.

Moynier promluvil všeobecně o dosud podniknuté práci a vyložil všem přítomným, co přimělo Stálý mezinárodní komitét ke stylizaci návrhů, jež byly delegátům předloženy v písemné podobě. Poté se ujal slova Henri Dunant. Jako sekretář Komitétu přečetl listinu přítomných se všemi tituly a také řadu pozdravných příspěvů, které byly konferenci zaslány. Mj. byl mezi nimi dopis belgického krále, dánského krále, portugalského krále, brabantského knížete, velkoknížete meklenbursko-schwerinského a prince Humberta Piemontského. Na tuto příznivou odezvu byl Dunant pyšný, neboť většinu těchto písemných projevů získal osobně vlastním přičiněním.

Poté následovalo vlastní jednání, při němž byla čtena navržená mezinárodní smlouva článek za článkem a o každém z nich se hned debatovalo. Konference trvala čtyři dny a přestože se zde sešli lidé zastávající rozdílná stanoviska, vyskytly se jen dva ostřejší spory, které se však naštěstí podařilo urovnat.

První spor způsobili francouzští delegáti hned první den jednání, když se jednalo o využití dobrovolných ošetřovatelů na bitevním poli. Francouzští delegáti Boudier a Préval sdělili, že „francouzské vojenské kruhy si nepřejí žádné zasahování soukromníků do armády a pochybují vůbec o tom, že bude možno získat dost schopných dobrovolných ošetřovatelů“. Dr. Boudier doslova řekl: „... Nechtěl bych, aby se myslelo, že odmítám úplně návrhy, které jsou nám předkládány, ale věřím a opakuji, že jejich praktické provedení nezdá se mi možné ...“.

Toto prohlášení všechny přítomné zarazilo, neboť takové stanovisko by vlastně torpédovalo celé jednání konference a znemožnilo její další pokračování. Moynier se jako předsedající snažil zmírnit tuto trapnou scénu prohlášením, „že všichni v tomto shromáždění jsou jistě zajedno v tom, že něco třeba učinit, aspoň tolik, kolik je možno“.

Situaci zachránil dr. Maunoir, který sice nebyl žádný zvláštní řečník, ale byl znám jako výborný diskutér. Odpověděl francouzským delegátům nečekaným způsobem: „... Jsou-li všichni občané povoláni ke službě, jak neměli by jejich rodiče a přátelé (tedy vesměs laikové) přímého zájmu na zdokonalení sanitní služby?“ A navazuje na hrdý výrok francouzského delegáta, že k tomu, aby Napoleon III. zvítězil, není třeba pomoci dobrovolníků, prohlásil se skrytou ironií: „Císař Napoleon III. mohl snad říci - Veni, vidi, vici - ale pomoc pro nešťastné raněné nepřichází tak rychle jako vítězství“.

Jeho projev byl rázný a věčný a francouzské delegáty zaskočil natolik, že již dalšímu jednání nekladli žádné překážky. Úspěšně pokračovalo projednávání dalších článků připravené smlouvy a díky chladnokrevnosti a obezřetnosti Gustave Moyniera již nedošlo k dalším srážkám.

Krizový moment však nastal ještě jednou, když nizozemský delegát dr. Basting žádal, aby se diskutovalo ještě o třech dodatečných člancích, které svého času stylizoval společně s Dunantem při mezinárodním statistickém kongresu v Berlíně. Jednalo se o velmi ožehavé články, které byly vlastně základem mezinárodního válečného práva. Proto Moynier v této napjaté situaci takticky prohlásil, že „ženevský Komitét nezamýšlí provést speciální diskusi o těchto člancích, které budou projednány až při uzavírání mezinárodní smlouvy na příslušné diplomatické konferenci“. Dodal ale k tomu důležitou větu: „Články tyto mohou však jistě připojit k rezolucím již odhlasovaným jako přání konference“, což bylo velmi významné. Tímto způsobem se Moynier vyhnul, přes protesty dr. Bastinga a proti vůli Dunantově, nebezpečné debatě, jež by mohla celé dílo ustavující konference zhatit. Svou obratností zároveň dosáhl toho, že články byly připojeny k rezolucím a usnesení bylo všeobecně přijato.

Čtyřdenní konference skončila velkým úspěchem - byl položen ideový i právní základ Společností Červeného kříže, kterým ovšem tehdy byl dáván název pomocných Společností pro ošetřování raněných. Tímto návrhem byla poprvé vytvořena spojka mezi civilním a vojenským prvkem. Byla stanovena zásada autonomní správy jednotlivých národních Společností, které měly pracovat v dohodě se svými vládami a fungovat trvale jak v míru, tak v době války. Bylo tehdy také poprvé stanoveno, že neutrální Společnosti mohou pomáhat válčícím stranám. Účastníci konference se shodli i na emblému budoucí mezinárodní organizace. Po řadě úvah byl navržen barevný protiklad státní vlajky Švýcarska, kde se organizace zrodila - **červený kříž v bílém poli**.

Henri Dunant, který byl duchem celé organizace a bez jehož aktivity by se konference nikdy nesešla, se diskuze na konferenci opět nezúčastnil. Byl apoštolem své myšlenky při jednáních mezi čtyřma očima, nikoli na veřejných zasedáních. Proto při jednání konference ustoupil poněkud do pozadí. Účastníci jednání ustavující konference na návrh dr. Bastinga vyslovili Dunantovi zvláštní uznání současně s uznáním vyjádřeným ženevské Společnosti pro veřejné blaho za jejich dosavadní práci a podněty. Zároveň ale bylo zřejmé, že touto konferencí přechází vlastní řízení prací ženevského Komitétu na organizačně zdatného Gustave Moyniera, což Dunant dobře vycítil.

11. DUNANT A ZAKLÁDÁNÍ NÁRODNÍCH SPOLEČNOSTÍ ČERVENÉHO KŘÍŽE

Již na svém prvním zasedání po ustavující mezinárodní konferenci se ženevský Komitét usnesl napsat o průběhu jednání konference i těm vládám, jejichž zástupci se jí nezúčastnili. Šlo o naplnění zprostředkující funkce, která mu byla konferencí svěřena.

Velmi dobře se přípravné práce k zakládání národních společností dařily v německy mluvících zemích. Bylo to způsobeno tím, že jednotlivé vlády malých německých států byly poměrně dobře informovány zásluhou německých delegátů dr. Loefflera i prince Reusského. A tak v průběhu několika málo měsíců po skončení ustavující ženevské konference byly tyto pomocné společnosti založeny nejdříve ve Würtemburgu, velkovévodství Oldenburg a v Prusku. Poté následovaly Mecklenbursko, Hessensko a Hamburg. Belgie se sice jednání ženevské konference svými delegáty nezúčastnila, ale již v únoru 1864 byla zásluhou dr. Uytterhoevena pomocná společnost založena a jejím předsedou se stal králův pobočník.

Pomocné národní společnosti byly postupně ustavovány i v dalších zemích. V Itálii k jejímu založení dal podnět prezident lékařské společnosti dr. César Castiglioni a byla ustavena v Miláně. Ve Španělsku ji jak v Madridu tak v dalších provinciích založili Dunantovi známí z berlínského mezinárodního kongresu statistiků - hrabě Ripalda a dr. Landa. Také ve Švédsku a Dánsku se zakládání společností těšilo přízni vlády. V březnu 1864 byla založena také švýcarská národní společnost, která se později stala jakýmsi „finančníkem“ ženevského Komitétu. V Anglii provedli reorganizaci vojenské sanitní služby již po krymské válce (i přičiněním aktivní Florence Nightingaleové) a tak se jim otázka zakládání pomocných národních společností nezdála být příliš aktuální.

Složité situace byla ve Francii a vyžádala si opět osobního zásahu Henri Dunanta. Ten na doporučení generála Dufoura žádal o audienci u císaře Napoleona III., při níž jej chtěl informovat o ustavení pomocného Komitétu v Paříži. Audience se sice neuskutečnila, ale císařův pobočník informoval Dunanta, že „Jeho Veličenstvo schválilo jednání říjnové konference i přání, vyslovená konferencí. Jeho Veličenstvo přeje si přispět Vašemu dílu a poskytnout ochranu organizaci pomocného Komitétu, který chcete zřídit v Paříži a zplnomocňuje Vás rád, abyste oznámil jeho sympatie této věci“. Francouzské ministerstvo války přesto mělo námit-

ky. Ministr války maršál Randon si předvolal Dunanta a žádal vysvětlení „smyslu celého podniku“. Tázal se jej na podrobnosti: „... Vy chcete důstojníky? Buďte, ale řekněte nám, jaký bude účel Komitétu, jaké osoby jej utvoří, kdo bude předsedou, kde se budou scházet?“ Císař však nařídil ministru války maršalovi Randonovi, aby vyzval několik vysokých důstojníků ke vstupu do Dunantova Pomocného Komitétu. I když ministerstvo války zrovna nehýřilo nadšením ke spolupráci, přece jen se vůli císaře podrobilo. Do čela přípravného Komitétu byl postaven starý generál kníže **de Montesquieu Fézansac**.

Henri Dunant - kresba P. Lisého

Ve Francii vůbec získal Henri Dunant na podporu svých myšlenek řadu příznivců a pomocníků. Byli mezi nimi např. prefekt Paříže Auguste Cochin, orleánský arcibiskup Dupanloup, který mluvil o ženevské ustavující konferenci na kongresu katolíků v Malines před čtyřmi tisíci posluchači. Známy pokrokář Ernest Renan napsal Dunantovi: „... Vy jste vytvořili největší dílo století. Evropa ho bude mnoho potřebovat ...“. Pozoruhodné bylo, že pod myšlenku humanity se Dunantovi podařilo získávat osoby protichůdných názorů - revolucionáře, monarchisty, bonapartisty, katolíky i ateisty, vědce, vojáky, finančníky či obchodníky.

Henri Dunant však začal navazovat kontakty i s mimoevropskými státy. Na jaře 1864 jednal s perským vyslancem v Paříži princem Hassan Alli Kahnem a předal mu texty rezolucí ze ženevské konference s prosbou o jejich uznání. Princ-vyslanec se o nich vyjádřil velmi pochvalně a dodal: „Dal bych stejně, jako král, můj vládce, přednost tomu, kdyby bylo žádáno o podepsání smlouvy, v níž se zavázali všichni vládcové Evropy neválčit vůbec“. V květnu 1864 odevzdal švýcarský vyslanec v Paříži Kern protokol ženevské konference z podnětu Dunantova také japonské delegaci. Napsal pak Dunantovi: „Zrno, zaseté do těchto vzdálených zemí, nebude snad úplně ztraceno“.

Ženevské noviny a časopisy referovaly již v průběhu roku 1863 o úloze a výsledcích působení sanitních komisí dobrovolníků, uplatňujících se v americké válce Severu proti Jihu. V těchto zprávách se zdůrazňovalo, že v USA bylo vytvořeno na tři tisíce sdružení pro pomoc raněným a že dobrovolné sbory tam pracovaly v nejlépeší shodě s vojenským velením a že dobrovolní ošetřovatelé, chirurgové a komisaři těchto sdružení zasahovali přímo na bitevním poli. Byla snaha vydávat toto americké snažení za realizaci Dunantova podnětu, ale to nebylo správné.

Tak jako samotný vznik Červeného kříže podnítila krvavá bitva u Solferina, tak ke zrychlenému zakládání národních pomocných Společností významně přispěla také **tzv. dánská válka**, která vypukla 1. února 1864, kdy rakouská a německá vojska překročila dánské hranice. Ženevský Komitét se rozhodl do této války vyslat dva své delegáty k oběma bojujícím stranám - švýcarského lékaře dr. **Louise Appiu** do Německa a nizozemského účastníka ustavující ženevské konference **Van de Veldeho** do Dánska.

Oba první delegáti Červeného kříže byli v zemích svého určení přijati rozdílně. Van de Velde byl v Dánsku očekáván s nedůvěrou, neboť v tisku se objevila zpráva, že druhý delegát Červeného kříže byl vyslán k válčící protistraně. Z tehdejší neinformovanosti nechápali, že právě na neutralitě a rovném postoji k oběma válčícím zemím bude založena budoucí autorita Mezinárodního výboru Červeného kříže. Navíc se tehdy dánské armádě ve válce příliš nedařilo, při ústupu nechávala své raněné v rukou nepříteli a organizovala jen příležitostnou pomocnou sanitní službu. Van de Velde netrval na návštěvě předních linií a spokojil se s inspekci ambulancí druhé linie, které na něj učinily velmi dobrý dojem.

Naproti tomu přijetí druhého ženevského delegáta dr. Louise Appii v Berlíně bylo od počátku srdečné. Appia odejel s doporučujícím listem pruského ministra války Roon na bitevní pole za veliteli armád. Byl představen veliteli pruské armády maršálu Wrangelovi a veliteli rakouské armády maršálu Gablenzovi. Dostal se až do prvních bitevních linií a hrdě nosil svou bílou pásku s červeným křížem na rameni (bylo to poprvé, kdy se objevilo toto znamení na bitevním poli). Všude kde se objevil, dbal důsledně na to, aby se mluvilo o Červeném kříži a jeho úkolech a bylo mu popřáváno sluchu.

Profesor ženevské univerzity Alexis Francois ve své obsáhlé publikaci o vzniku Červeného kříže o dr. Louisi Appiovi a tomto jeho působení mj. píše: „... Jest vskutku pravda, že Appia, harmonickým bohatstvím svých schopností zůstane nedostižným vzorem všech delegátů Červeného kříže, vyslaných na válečné pole. Žádný nemohl učiniti více, ba ani tolik ne. Nevím, zda vedle tohoto člověka vřelého srdce, který přes velikou únavu, již neskrýval, se dobrovolně odebrel na válečné pole, maje jednoduchou pásku s červeným křížem na rameni, která si vynucovala úctu tolika Němců v uniformě, zda vedle něho neztrácejí ostatní iniciátoři Červeného kříže aspoň několik palců své důstojnosti ...“.

V roce 1864 vydává Henri Dunant svoji další knihu nazvanou **Mezinárodní bratrství a pomoc v době války**.

12. DŮLEŽITÁ SCHŮZKA DUNANTA S FRANCOUZSKÝM MINISTREM ZAHRANIČNÍCH VĚCÍ

Šéflékař švýcarské armády a jeden z největších propagátorů myšlenek Červeného kříže dr. Lehmann upozornil Dunanta velmi brzy po ustavující ženevské mezinárodní konferenci, že je nutné přemýšlet o tom, která ze stávajících evropských mocností by se mohla ujmout svolání oficiální mezinárodní konference, která by potvrdila a rozšířila nedávno přijaté rezoluce. Dunant napsal o této potřebě z Paříže do Ženevy Moynierovi a žádal, aby mohl v tomto smyslu zahájit jednání s francouzským ministrem zahraničí. Gustave Moynier mu odpověděl poměrně chladným dopisem, v němž mu sdělil, že ženevský Komitét dosud nevyvolil tohoto přání. Projevila se zde určitá nedůvěra k Dunantovým samostatným krokům - všichni si ještě pamatovali jeho počínání v Berlíně na mezinárodním kongresu statistiků a následné vydání cirkuláře bez souhlasu ženevského Komitétu.

Patří již k určité charakteristice Henri Dunanta, že byl-li přesvědčen o správnosti svých myšlenek a kroků, nedal se nikým a ničím zastavit. Počátkem roku 1864 se rozhodl jednat na vlastní odpovědnost. Poslal dopis francouzskému ministru války maršálu Rondonovi, který je dalším dokladem jedné z podivuhodných smělostí a odvážných kroků, jichž se Dunant dopouštěl, ale které zároveň razily cestu myšlenkám Červeného kříže.

V tomto dopise jej Dunant informoval, že myšlenka zřizování národních Společností má značné úspěchy v Rusku, Prusku, Rakousku, Španělsku, Švédsku a Dánsku. Dále mu sděloval, že vlády informovaly ženevský Komitét o tom, že přijímají přání vyslovená ženevskou mezinárodní konferencí. Konečně dopis obsahoval informace o tom, že „zejména král pruský ujal se iniciativy v otázce neutrality a Jeho Eminence, ministr Roon, mne informuje, že tato otázka humanity, tak šlechetná a důležitá, bude diplomaticky projednávána pruskou vládou. Prosím Vaši Excelenci, aby se také ujala této iniciativy, neboť Francie byla vždy v čele ideí vznešených a šlechetných a nemůže se v tomto ohledu dát nikým předstihnout“.

Někdy se stává, že koly dějinných událostí otáčejí zdánlivě maličkosti. Tato Dunantova léčka měla úspěch. Záhy Dunant obdržel od pobočníka císaře Napoleona III. dopis, v němž se mu oznamovalo, že „Jeho Veličenstvo bylo informováno o úspěších Vašeho díla, jehož účelem jest pomoci raněným vojákům. Jakmi-

le budete v Paříži, poskytnete Vám císař možnost, abyste se setkal s ministrem zahraničí, který přezkouší Vaše návrhy o neutralizaci ambulancí, raněných a sanitních sborů“.

Tato odpověď Henri Dunanta ihned přiměla k odjezdu ze Ženevy do Paříže, kde se na ministra zahraničí obrátil prostřednictvím švýcarského vyslance Kerna, mimořádně schopného diplomata, který svou funkci zastával 25 let. Kromě toho Kern hned od počátku chápal význam Červeného kříže jak z hlediska národního, tak humanitního. Neprodleně zprostředkoval setkání Henri Dunanta s francouzským ministrem zahraničních věcí **Drouin de Lhuyssem**. Jednalo se o památnou schůzku, na níž byl položen základní kámen příští ženevské diplomatické konference.

I když ministr zahraničí Francie přijal Henri Dunanta vlídně, jednání vůbec nebylo jednoduché a Dunant musel vynaložit hodně své výmluvnosti a uplatnit své přesvědčovací schopnosti, aby své názory prosadil. Drouin de Lhuysse hned v úvodu jednání prohlásil, že Francie jako velká moc vojenská je ochotna podporovat myšlenku mezinárodní smlouvy o neutralizaci raněných a ošetřovatelů, jestliže švýcarská vláda svolá sama onu konferenci. Slíbil, že francouzská vláda zakročí vedle toho diplomatickou cestou, aby tomuto pozvání vlády vyhověly a konference se zúčastnily.

Prvním sporným bodem se stala otázka, které státy mají být pozvány. Dunant navrhl, že by se měly pozvat především všechny státy, které se zúčastnily první ženevské konference. Francouzský ministr byl ostře proti tomu, aby se zvaly všechny malé německé státy. Nakonec souhlasil s tím, že budou pozvány větší německé státy a také Brazílie, Mexiko a USA, proti čemuž rovněž zpočátku protestoval. Zásadně však trval na tom, že nesmějí být pozvány jihoamerické republiky.

Druhý spor vypukl o místě konání této konference. Drouin de Lhuysse navrhol Bern jako politické středisko Švýcarska a proti Ženevě byl zejména z toho důvodu, že to bylo středisko kalvinismu a on sám byl zastáncem katolické politiky. Dunant však požadoval důrazně, aby se konference konala opět v Ženevě, protože tam sídlí mezinárodní Komitét a byla tam již skutečně první mezinárodní konference. Nakonec Drouin de Lhuysse přistoupil i na tento Dunantův požadavek a souhlasil rovněž s tím, že předsedou této připravované konference bude opět generál Dufour, který se těší přízni francouzského císaře Napoleona III. Na závěr jednání ministr Dunantovi vřele blahopřál a ujistil jej, že císař „dal rozkaz svým ministrům vycházet při všech příležitostech vstříc rozvoji ideje tak vznešené a šlechetné“.

Dunant neprodleně o úspěchu svého jednání s francouzským ministrem zahraničních věcí informoval ženevský Komitét. Zde vyvolala jeho zpráva přímo ohrožení a zpočátku jí ani členové Komitétu nechtěli věřit. Ale byla to pravda a události se daly do pohybu.

Podle úmluvy ministra Drouina de Lhuysse se švýcarským vyslancem v Paříži Kernem měl ženevský mezinárodní Komitét požádat švýcarskou vládu, aby svo-

lala konferenci do Ženevy. Současně mělo francouzské ministerstvo zahraničních věcí vyzvat francouzského vyslance v Bernu, aby intervenoval u švýcarské Státní rady pro příznivé vyřízení této záležitosti.

A tak se Gustave Moynier vypravil jménem Komitétu do Bernu, kde nejprve navštívil francouzského vyslance Turgota, jímž byl ujistěn, že již má příslušné instrukce od francouzské vlády. Poté se vydal za prezidentem švýcarské konfederace **Dubsem**, kterému byl ještě téhož dne doručen oficiální dopis francouzského ministra zahraničí. Švýcarský prezident Dubs byl následně ihned ochoten učinit vše „co si pánové přejí“.

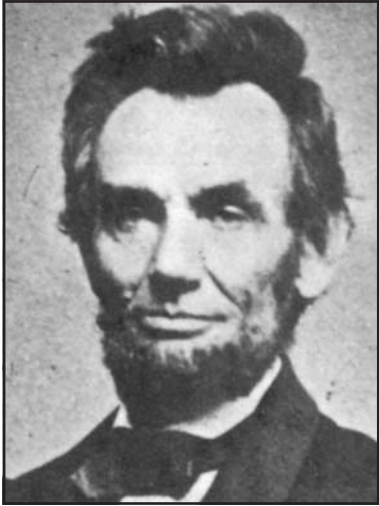
Právě v této době obdržel Gustave Moynier jako předseda ženevského mezinárodního Komitétu významný dopis od Henri Dunanta, jímž podával naprosto nečekaně svou demisi na funkci sekretáře tohoto Komitétu. Jeho dopis končil slovy: „... Nyní, drahý pane, myslím, že jsem učinil všechno, co bylo možné, aby podporovalo naše dílo. Přeji si ustoupit úplně do pozadí. Nespoléhejte dále na mou aktivní práci. Ustupuji do stínu. Dílo je započato. Nebyl jsem než nástrojem v ruce Boží. Nyní jest na jiných, lépe kvalifikovaných než jsem já, aby je podporovali dále“.

Moynier se snažil Dunantovu odchodu zabránit. V odpovědi na rezignační dopis se snažil Dunanta přesvědčit, aby své rozhodnutí změnil. Psal mu mj.: „... Jsme Vašimi podporami, ale ne Vašimi zástupci, a opustit nás bylo by nejjistějším prostředkem dát v sázku úspěch díla ...“. Ale Dunantovo rozhodnutí bylo definitivní. Lze se jen dohadovat, co bylo jeho hlavní příčinou. Svou roli zřejmě hrála předchozí nedůvěra jeho kolegů z Komitétu, ale také vlastní pocit, že mu řízení celého díla uniká z rukou.

Byl stanoven termín mezinárodní konference a švýcarská vláda rozeslala 6. června 1864 vládám 20 států oficiální pozvání na diplomatickou konferenci, na níž by byla projednávána otázka neutrality raněných. Všechny přípravné práce této konference a také péči o neoficiální program svěřila ženevskému Komitétu. Jmenovala rovněž jako švýcarské delegáty generála Dufoura, který měl konferenci předsedat, dále Gustave Moyniera a dr. Lehmana a jako sekretáře konference dr. Briera.

Nebylo však ještě úplně vyhráno. Brzy po svolání konference došla z Vídně zpráva, že Rakousko se konference nezúčastní, protože „považuje svou sanitní organizaci za vyhovující všem možným požadavkům a nesouhlasí s některými body programu“. Účast na konferenci odmítly také Bavorsko a Vatikán. Rovněž Rusko nevyhlásilo své delegáty a stavělo se zásadně proti uvádění neutrality raněných do mezinárodních smluv. Odporovalo tak vlastním písemnému sdělení, které poslalo první ustavující ženevské mezinárodní konferenci v roce 1863.

Naproti tomu svou účast na konferenci přislíbila řada států. Dunant napsal zvláštní dopis americkému prezidentovi **Abrahamu Lincolnovi** (1809–1865) a na jeho základě se USA rozhodly na konferenci své delegáty vyslat. Také Dánsko, Portu-

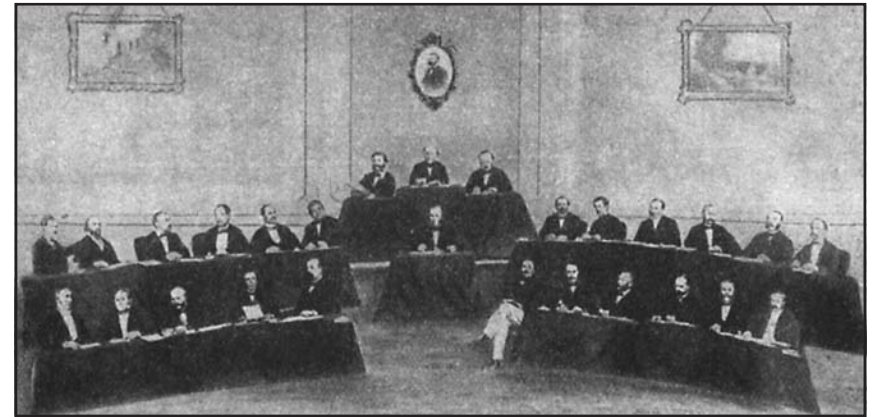
Americký prezident Abraham Lincoln

galsko a Belgie, které na první ženevské konferenci nebyly zastoupeny, se tentokrát rozhodly zúčastnit.

Henri Dunant se přípravných prací mezinárodní konference již výrazněji nezúčastnil. Omezil svou spolupráci jen na tichou účast při vlastním zasedání. Dotklo se jej jistě i to, že švýcarská vláda si na něj nevzpomněla při jmenování švýcarských delegátů na konferenci.

13. DRUHÁ MEZINÁRODNÍ KONFERENCE - PŘIJETÍ PRVNÍ ŽENEVSKÉ ÚMLUVY

Druhá mezinárodní konference se konala v Ženevě ve dnech **8.–28. srpna 1864**. Zahájena byla 8. srpna 1864 na ženevské radnici v sále, v němž se o osm let později rozhodovalo o tzv. sporu alabamském mezi USA a Anglií. Od této události se dodnes tento sál ženevské radnice jmenuje Alabama.

Zasedání diplomatické konference v Ženevě 1864

Z dvaceti pozvaných států vyslalo své delegáty šestnáct zemí. Potěšitelné bylo, že se zde potkala řada známých účastníků z první ustavující ženevské mezinárodní konference. Jistě stojí za připomenutí tyto země vyjmenovat: Francie, Velká Británie, USA, Španělsko, Portugalsko, Itálie, Belgie, Nizozemsko, Dánsko, Švédsko, Norsko, Prusko, Bádensko, Hessensko, Sasko a Württembersko (posledních pět tehdejších zemí je součástí dnešního Německa). Pozornému čtenáři jistě v tomto výčtu na konferenci přítomných zemí nakonec chybí Švýcarsko. I když původně švýcarská vláda své delegáty na konferenci jmenovala, nakonec se oficiálně nezúčastnila a zřejmě považovala za dostačující, že organizaci konference zcela svěřila mezinárodnímu Komitétu sídlícímu v Ženevě a složenému výhradně ze švýcarských občanů.

Zasedání diplomatické konference v Ženevě 1864 - obraz malíře Charlese Armanda Dumaresquea

První zasedání zahájil stejně jako při ustavující mezinárodní konferenci v roce 1863 generál **Henri Guillaume Dufour**. V úvodu stručně nastínil hlavní problémy, o kterých by konference měla jednat. Především půjde o nedotknutelnost ambulancí a sanitního personálu v době války. Jde ovšem ještě o řadu dalších důležitých podrobností. Položil účastníkům konference k zamyšlení řadu otázek. Kam až sahá tato neutralita? Které ambulance a nemocnice budou šetřeny? Budou nedotknutelní všechny osoby poskytující pomoc raněným, jak vojenské, tak civilní, tak i obyvatelé, kteří příležitostně budou tuto pomoc poskytovat? Co se stane se sanitním personálem, zmocní-li se nemocnice nepřítel? Co se stane se zařízením nemocnic v tomto případě? Mají být ranění nepřátel vraceni zpět vojsku, k němuž náležejí? Není námitek proti jednotnému znaku, který by chránil sanitní objekty i personál? Bylo jasné, že je o čem jednat a že bude mnohdy záležet na každém slovu v přijatých dokumentech.

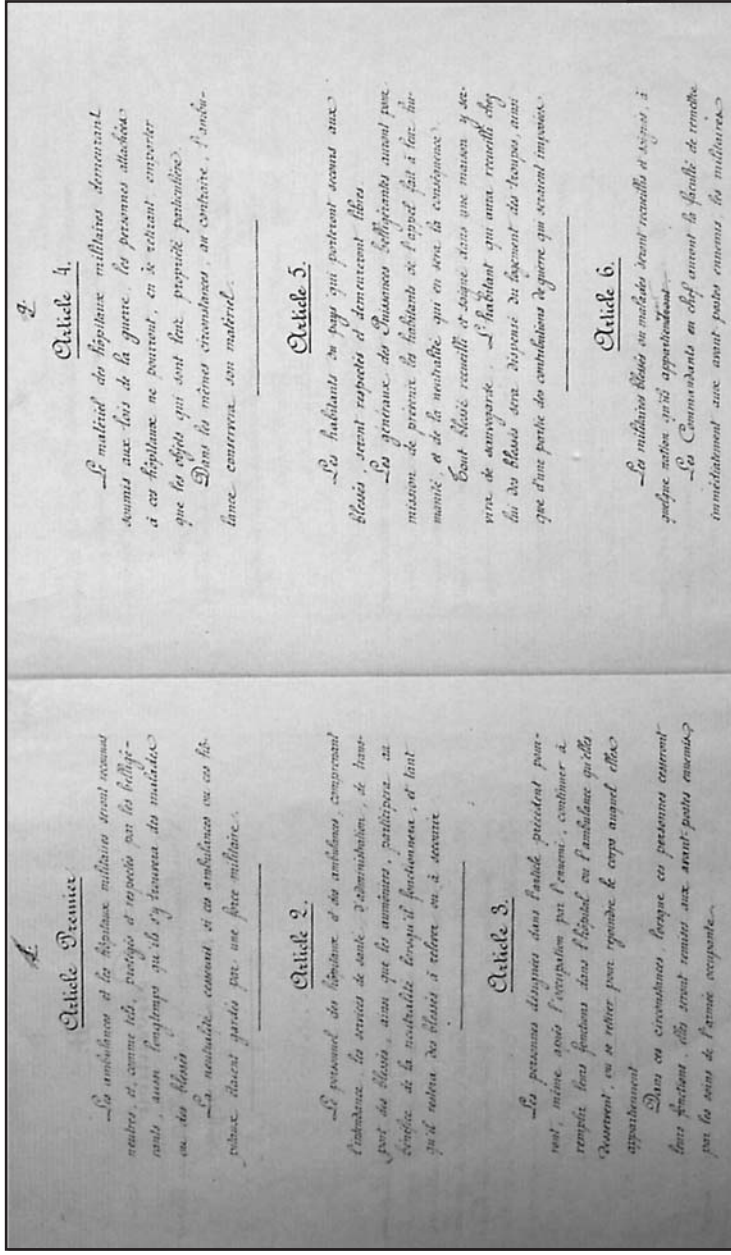
Zasedání diplomatické konference probíhala ve dvou obdobích až do 18. srpna 1864, kdy byl definitivně hotový text první Ženevské úmluvy (dohody, konvence). Zatímco na první ustavující ženevské konferenci před rokem výrazně vystupovali do popředí delegáti Pruska, tentokrát hráli první housle francouzští delegáti Préval a Boudier, kteří zastupovali v současné době nejsilnější evropskou vojenskou mocnost. Využívali skutečnosti, že jednájí přímo z pověření francouzského císaře Napoleona III. Při jednání konference byli podporováni zejména delegáty Nizozemska a samozřejmě také členy Mezinárodního výboru pro pomoc raněným ze Švýcarska.

Ve stejném termínu probíhalo současně s diplomatickou konferencí v jiných místnostech zasedání přímých zástupců pomocných společností z jednotlivých zemí, které do Ženevy pozval Mezinárodní výbor pro pomoc raněným. Cílem tohoto zasedání byla snaha poskytnout jednotlivým společnostem příležitost k volnějším projevu, než kterou skýtala diplomatická konference.

Nejzaměstnanějším mužem byl v těchto dnech předseda mezinárodního ženevského Komitétu Gustave Moynier, který řešil nejen otázky obsahové a organizační, ale také technicko-hospodářské. Staral se také o ubytování a stravování delegátů i využití jejich volného času. Město Ženeva vítalo účastníky konference slavnostním osvětlením, konaly se projížďky po Ženevském jezeře, slavnostní střelba a řada jiných atrakcí.

Zplnomocnění zástupci zúčastněných států se naposledy shromáždili na ženevské radnici po poledni dne **22. srpna 1864**, aby připojili své podpisy pod významný mezinárodní dokument - první **Ženevskou úmluvu o zlepšení osudu raněných v polních armádách**.

Tento dokument měl pouhých deset článků, ale položil základy mezinárodnímu humanitárnímu právu. Poprvé byly formulovány ve velkém rozsahu důležité otázky válečného práva ve formě mezinárodní smlouvy, která vyjadřovala snahu po zmírnění válečných hrůz a zdůraznění lidské důstojnosti. Připomeňme si stručně základní ustanovení, která zahrnovala tato významná smlouva.

Rukopis první Ženevské úmluvy z roku 1864

Bylo v ní konstatováno, že ambulance a vojenské nemocnice se pokládají za neutrální a válčící strany je budou šetřit, dokud jsou v nich nemocní a ranění. Osoby ustanovené v těchto nemocnicích a ambulancích k dozoru a ke zdravotní a ošetrovatelské službě, požívají výhod neutrality. Tyto osoby mohou vykonávat své povinnosti v nemocnicích a ambulancích i tehdy, když se jich zmocní nepřítel. Mohou se však také svobodně vrátit ke sboru, k němuž náležejí. Dále smlouva uváděla, že zařízení vojenských nemocnic spadá pod právo válečné a nepřítel může s ním činit cokoliv. Ambulancím naopak má nepřítel ponechat úplně jejich zařízení.

Obyvatelstvo kraje, které pomáhá raněným, má být chráněno a nedotčeno. Každý raněný, kterého přijmou lidé do domu, nechť je domu tomu ochranou. Kde jsou v domě ranění, tam nebude ani ubytováno vojsko, ani vybírána kontribuce.

Dále smlouva uváděla, že nemocní a ranění vojínů budou ošetřováni bez ohledu na státní příslušnost. Vojínů, kteří po vyléčení nebudou způsobilí k další službě, budou posláni domů. Osoby, které řídí evakuaci, jsou bezvýjimečně nedotknutelné.

Konečně bylo ve smlouvě stanoveno, že nemocnice, ambulance a evakuační sbory budou označeny zvláštním a všude stejným praporem, k němuž měl být ve všech případech připojen prapor státní. Připouštělo se také, aby osoby, mající právo na neutralitu, nosili nárameník, na němž bude červený kříž v bílém poli.

Největší zásluhu na přípravě a konečném podpisu tohoto významného mezinárodního dokumentu mělo pět ženevských občanů, původní přípravný Výbor pěti, později **Mezinárodní výbor pro pomoc raněným** (Henri Dunant, Gustave Moynier, Henri Guillaume Dufour, Louis Appia a Théodore Maunoir). Pozadí jejich úsilí tvořilo staré švýcarské město Ženeva, které podle slov prof. Alexise Françoise v jeho knize o počátcích mezinárodního hnutí Červeného kříže „nalezlo potřeťi odvahu nejen realizovat, ale také zmezinárodnit velkou ideu: po reformě Kalvínově a demokracii Rousseauově organizovalo mezinárodní Červený kříž“.

Do konce roku 1864 první Ženevskou úmluvu ratifikovalo celkem 10 zemí - Francie, Švýcarsko, Belgie, Nizozemsko, Itálie, Španělsko, Švédsko, Norsko, Dánsko a Bádenské velkovévodství.

14. VYSOKÉ OCENĚNÍ ÚSILÍ HENRI DUNANTA V PRUSKU

Henri Dunant se již od druhé mezinárodní ženevské konference v srpnu 1864 prací Mezinárodního výboru pro pomoc raněným nezúčastnil. Pobýval většinou v Paříži. V roce 1866, po skončení prusko-rakouské války, se mu však dostalo největší pocty v jeho dosavadním životě. Pruská královna Augusta jej pozvala do Berlína, aby se zúčastnil slavností pořádaných na počest vracejícího se vítězného vojska.

Dunant na to ve svých Pamětech s dojetím vzpomíná: „... Vojenská přehlídka se konala na velkém zámeckém náměstí. Bylo mi poukázáno místo na stupních tribuny, určeného rytířům řádu johanitského, vedle stanu, zřízeného pro královskou rodinu a pro její knížecí hosty. Nikdy nezapomenu hlubokého dojmu, který na mne činilo to, že jsem viděl všude vláti vedle národních barev pruských také bílé vlajky s červeným křížem, pro které jsem se tolik nabojoval a které zdobily tribuny, všechna vyvýšená místa, zámek, domy obklopující náměstí, triumfální oblouky a dokonce i královský stan ...“.

Německý kancléř Otto von Bismarck

Večer téhož dne pruský král pozval Dunanta ke skvělé hostině. Po banketu bylo přijetí a slavnost na zámku. Mezi řadou přítomných šlechticů a důstojníků se zde Dunant např. setkal i s pozdějším „železným kancléřem“ **Ottou von Bismarckem** (1815–1898). Na této slavnosti král Henri Dunantovi řekl mj.: „... Já jsem byl první panovník v Evropě, který ocenil Vaše dílo a přál mu úspěch, když jste v roce 1863 přišel do Berlína. Přece jsem však tehdy nemyslel, že budeme ho tak brzy potřebovat. Ale nepřítel nás do-

nutil, udeřit naň ... Nyní přistoupily ke Konvenci již všechny země. Rakousko přišlo až na konec. Dne 20. července 1866 uzavřeli jsme mír a 21. července vyhlásilo Rakousko teprve svůj přístup. Bylo to trochu pozdě. Rakušané ponechávali nám všechny své raněné. Blahovlně učinili jsme pro ně vše, co bylo v naší moci. Ba, byli lépe ošetřováni než naši vlastní ranění ...“.

Také pruská královna se k Dunantovi srdečně hlásila: „... Jak velice jsem si přála Vás spatřit! Víte, že jsem nosila Vaši pásku s červeným křížem a byla jsem na to hrda?“ Rovněž korunní princ Bedřich, pozdější císař, se k Dunantovi hlásil

jako starý známý: „Pan Dunant a já jsme již starými přáteli“. Bratr královny, velkovévoda sasko-výmarský, dodal: „Mohu Vám říci, že jste skutečně osobou, s kterou jsem si nejvíce přál ve svém životě se seznámit“.

Následujícího dne - v sobotu - byl Dunant pozván královnou na besedu v užším kroužku a v neděli byl přizván královskými manžely k obědu. Při něm královna přišla k Dunantovi a řekla mu, ukazujíc na pásku s červeným křížem, kterou nosila na levé paži: „Hledte, nosím Vaši pásku. Neodložila jsem ji během války. Dnes vzala jsem ji kvůli Vám“.

Po hostině nechala královna uvést Henri Dunanta do svých soukromých komnat k přátelskému rozhovoru, při němž mu mj. sdělila: „... Jednoho dne nalezla jsem na svém pracovním stole Vaši knihu Vzpomínka na Solferino. Kdo ji tam položil, nevím. Ale jak jsem jí hned porozuměla! Byla jsem tak pohnuta, že jsem ji dala číst králi. Král vrátil mi ji po přečtení se slovy: Musíme se o to postarat, aby se věc podařila. Proto jsme také oba, král i já, když jste v roce 1863 přišel do Berlína, sledovali s nejživějším zájmem všechny Vaše snahy v tomto směru. Vidíte tedy, že jsem byla Vašemu dílu jakousi kmotrou“.

Královna vzpomínala na krušné chvíle prusko-rakouské války, kdy ji král, který odešel s vojskem, zanechal v Berlíně: „... Byla jsem nešťastná. Ale Vaše dílo nás všechny svedlo. Dobrovolná pomoc byla skvělá a překročila všechno očekávání. Schvalovala jsem taky Vaši myšlenku, že pomocné komitety mají být stále pohotově. Nemyslíte, že měly by se zabývat také v době míru různými nepředvídanými katastrofami a lidumilnou prací?“. Připomněla také postoj svého manžela, pruského krále: „... Král cítí mezinárodně. On dal rozkaz, že se všemi raněnými a zajatými Rakušany má být dobře jednáno, a stalo se tak, že jsme tehdy, když prvé vlaky Rakušanů přišly do Berlína, vycházeli vstříc jen jim, zatím co naši lidé, kteří je provázeli, museli doslovně trpět hlad a žízeň. A kdyby vypukla válka s Francií, věnujeme francouzským raněným tutěž péči, o tom můžete býti ubezpečen ...“.

Nato královna zazvonila a nařídila přinést nádhernou alabastrovou sochu, která představovala archanděla Gabriela, na jehož prsa dala vydlabat červený kříž. „Přeji si,“ pravila, „abyste si postavil tuto sochu na svůj pracovní stůl jako památku ode mne“. Když se Dunant vrátil ze zámku do hotelu, sochu již měl na pokoji.

Následujícího dne byl Dunant pozván od města Berlína na obrovskou hostinu, které se rovněž zúčastnili prusí královští manželé se svým dvorem. Pozvání k návštěvě obdržel nato ještě od královny vdovy po králi Bedřichovi IV. do zámku Sanssouci u Postupimi.

Své vzpomínání na tento pobyt v Prusku zakončil ve svých Pamětech Henri Dunant slovy: „... Byly to krásné dny, na něž budu vzpomínat po celý svůj život ...“. Tyto okamžiky byly pro něj o to cennější, že se mu v této době již velmi nedařily jeho obchodní záležitosti a jeho přijetí a ocenění v Berlíně bylo vlastně labutí písní jeho veřejného života.

15. ČERVENÝ KŘÍŽ NA SVĚTOVÉ VÝSTAVĚ V PAŘÍŽI V ROCE 1867

V roce 1867 uspořádalo hlavní město Francie Světovou výstavu. Její pavilony byly postaveny v Paříži na Martově poli. Na výstavě byly představovány divy soudobé vědy a techniky - např. obrovský jeřáb, který dokázal zdvihnout celý dřevěný dům, parní pluh, telefon nebo lanovka.

Svůj stan, který budil velkou pozornost, měl na pařížské Světové výstavě také Červený kříž. Vlála nad ním hrdě bílá vlajka s červeným křížem. Uvnitř bylo různě rozmístěno patnáct sádrových figur v životní velikosti. Červená barva na bílé sádře znázorňovala krev raněných vojáků. Ze sádry byly i ošetřovatelky a lékař Červeného kříže, kteří raněným vojákům poskytovali první pomoc.

Ženevský Mezinárodní výbor pro pomoc raněným (v roce 1876 definitivně přejmenovaný na **Mezinárodní výbor Červeného kříže**) na své reprezentaci na Světové výstavě vůbec nešetřil. Šlo mu o to, aby se hlavy evropských států, které výstavu navštívily, nemusely stydět za organizaci, kterou podporovaly.

Na laně nad štítem stanu byly zavěšené vlajky všech zemí, které schválily Ženevskou úmluvu z roku 1864. Do bílé mramorové desky byla zlatými písmeny vyryta jména pěti mužů, kteří vytvořili první přípravný výbor k založení Červeného kříže: Henri Dunanta, Gustave Moyniera, Henri Guillaume Dufoura, dr. Louise Appii a dr. Theodore Maunoira. Na nízkém podstavci, zakrytém bílou vlajkou s červeným křížem, přímo před otevřeným stanem, stála busta Henri Dunanta, vytvořená z bílé alabastrové sádry a korunovaná zlatým vavřínovým věncem. Pod ní byla malá černá tabulka s nápisem: Henri Dunant, 8. května 1828–30. října 1910. Den a rok úmrtí pochopitelně chyběly.

Dunant si však musel v této době připadat skoro jako mrtvý. Uplynul teprve pouhý rok od okamžiku, kdy ženevský obchodní soud poslal jeho obchodní společnost zabývající se stavbou mlýnů v Alžírsku do konkurzu a Henri Dunant musel ohlásit bankrot. Ocitl se na mizině a nemohl uspokojit ani nejnaléhavější požadavky svých věřitelů.

16. DUNANTOVY NEÚSPĚŠNÉ OBCHODNÍ AKTIVITY

Již v předchozích kapitolách jsme se zmiňovali, že Henri Dunant založil obchodní společnost, která měla stavět mlýny v Alžírsku. Stal se jejím generálním ředitelem a přesvědčil řadu vlivných ženevských obchodníků, finančníků i svých přátel, aby do ní vložili nemalé finanční prostředky. Nepodařilo se mu však přes veškeré úsilí získat povolení k nákupu alžírských pozemků pro pěstování obilí a výstavbu mlýnů a rok po svém slavném pruském triumfu - v roce 1867 - zbankrotoval.

Bankrot je v kapitalistické společnosti pro podnikatele vřdycky ostudou, ale ve druhé polovině 19. století to představovalo doslova katastrofu. Z Henriho Dunanta, který byl jako apoštol humanitních myšlenek vítán u panovnických dvorů a v salonech horních deseti tisíc po celé Evropě, se rázem stala nežádoucí osoba. Současně se přiosťilo i napětí mezi Dunantem a ostatními členy ženevského výboru Červeného kříže, ale on nechtěl za žádnou cenu připustit veřejný skandál. Svou osobní situaci popisuje ve svých Pamětech takto: „Noci jsem musel trávit pod širým nebem, protože jsem nebyl schopen zaplatit ani za skromný pokoj ... jinak nezbylo než jít do nádražní čekárny ...“. Bylo mu necelých čtyřicet let, ale konvenční ženevská společnost jej doslova pohřbila zaživa. Byl ještě mladý na to, aby žil z předchozí slávy, ale příliš starý a unavený, než aby začínal znovu.

Pro Henriho Dunanta, který celý svůj dosavadní život zasvětil tomu, že pomáhal druhým, bylo nejtragičtější, že obchodní krach nepostihl jen jeho, ale že do zkázy strhl i jiné, mnohdy své osobní přátele, kteří mu pomáhali se zakládáním Červeného kříže. Mj. do jeho podniku vložil své peníze i jeho osobní přítel, nizozemský lékař dr. Basting, který mu pomáhal přesvědčit pro jeho humanitní myšlenky berlínský mezinárodní kongres statistiků.

Lidé, kteří znali Dunanta blíže, se shodovali v tom, že byl člověk nepraktický a postrádal obchodního ducha. V letech, kdy se daleko více věnoval realizaci svých humanitních myšlenek, svěřil své obchodní aktivity a vedení celého podniku v Alžírsku svému pověřenci, který se projevil jako nedbale hospodařící podvodník.

Pro Dunanta neznamenal peníze v životě nikdy nic zvláště důležitého. To za čím šel, byla idea péče o raněné a této myšlence věnoval nejen devadesát procent svého času, ale i tisíce franků ze svého vlastního jmění. Na své vlastní náklady cestoval po střední Evropě jako zplnomocněný vyslanec ženevského mezinárodního Výboru pro pomoc raněným.

Dunant se sám ocitl v bídě a samotě. Velmi trpce nesl také to, že byl vlastně vyhnán z rodného města, neboť mnoho vlivných občanů Ženevy se hodně anga-

žovalo na jeho alžírském podniku. Musel žít dále v cizině, nejčastěji v Paříži, kterou předtím tak rád a často navštěvoval. Nyní tam ale byl za zcela změněných podmínek. Nastaly pro něj smutné časy, na které ve svých Pamětech vzpomíná takto:

„... Žil jsem životem nejskromnějším a prožíval skutečnou bídu. Byl jsem z těch, kteří černí svůj oděv inkoustem péra a bílí límec své košile křídou. Kteří vkládají papír do použitého klobouku, jenž se stal velkým, a do jejichž obuvi teče voda. Jimž je odepřen úvěr v krčmě, kde jedí, a odepřen klíč od domu, kde bydlí, poněvadž nemohou platit nájem. Kteří uléhají často bez světla a jimž topivo poskytuje více kouře nežli tepla. Viděl jsem rozpadávající se prádlo, aniž jsem je mohl obnovit. Jednou jsem prodlel dvě noci pod širým nebem, neodvažuje se vstoupit do svého bytu, umístěného v nejskromnější části Paříže - kde jsem bydlel tři roky - poněvadž jsem nemohl zaplatit činži. Abych si přece jen trochu odpočinul a zdříml ... , neměl jsem jiné možnosti, nežli se odebrat do nádražní čekárny, která byla otevřena po celou noc ...“.

V dnešní terminologii bychom jej v tomto období jeho života označili za bezdomovce. Toto období bylo pro něj o to krušnější, protože pocházel z dobře situované ženevské rodiny, žil od dětství a mládí v poměrném přepychu a dostatku a najednou jej postihl pád do největší chudoby. V letech 1868 až 1870 mizí z dohledu, zapadl, není o něm mnoho zpráv. A možná by zcela upadl v zapomnění, kdyby nebyla přišla událost, která jej znovu na chvíli vynesla do popředí a umožnila mu pokračovat v jeho humánní práci. Byla to v roce 1870 prusko-francouzská válka.

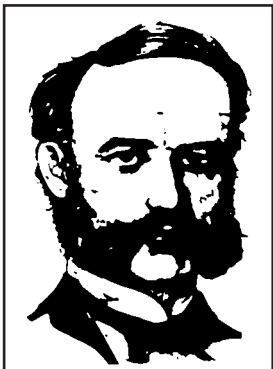
17. DUNANTOVA ROLE V PRUSKO-FRANCOUZSKÉ VÁLCE V ROCE 1870

Připomeňme si velmi stručně, k čemu v tomto roce došlo. Německý kancléř Otto von Bismarck si přál válku, neboť správně předpokládal, že Francie na ni není příliš připravena. V prvních dnech srpna 1870 překročila německá armáda francouzské hranice. Po několika krvavých bitvách byla část francouzského vojska pod vedením maršála Bazaina obklíčena v Metách, druhá část pod Mac Mahonem za vedení císaře Napoleona III. u Sedanu. Tam také francouzský císař 2. září 1870 kapituloval a byl s celým vojskem odveden do zajetí. Dne 4. září 1870 bylo francouzské císařství prohlášeno za zrušené, císařovna Eugenie se synem uprchla do Anglie a vůdcové republikánské strany Gambetta a Favre vztyčili vlajku francouzské republiky.

Paříž se rozhodla k zoufalé, ale marné obraně. V lednu 1871 ujednal Jules Favre s Bismarckem kapitulaci vyhladovělé Paříže. V témže měsíci bylo vyhlášeno v památné zrcadlové galerii Ludvíka XIV. ve Versailles německé císařství. V uzavřené mírové smlouvě musela Francie odstoupit Německu Alsasko a Lotrinsko a zaplatit pět miliard franků válečné náhrady. V Paříži propukla vzpoura radikálních živlů a vlády nad městem se zmocnila Komuna. Prozatímní vláda Thiersova soustředila svá vojska ve Versailles a v dubnu 1871 táhla na Paříž. Po čtrnáctidenních bojích byla Paříž dobyta a vláda **Pařížské Komuny** potlačena v pětidenním nelítostném vraždění.

Prusko-francouzská válka v roce **1870** vedla k další prověrce sil a připravenosti Společnosti pro pomoc raněným. Pruská Společnost ukázala již před čtyřmi lety ve válce prusko-rakouské slušnou pracovní pohotovost. Současná válka s Francií kladla na německé Společnosti ještě větší úkoly: poskytovaly pomoc nejen rozdáváním potravin, ale pořádaly cvičné kurzy a vysílaly do nemocnic ošetřovatele, poprvé v Evropě zřizovaly pojízdné vlakové nemocnice pro transporty raněných i vlastní lazarety. Celková vydání německých Společností v této válce představovala 70 milionů franků, což byla na tehdejší dobu velmi značná částka.

Naproti tomu francouzská Společnost prokázala naprostou nepřipravenost. Pařížský ústřední Komitét existoval v podstatě jen formálně na papíře a teprve válka jej probudila k činnosti, jež byla sice dosti rozsáhlá, ale bohužel přišla z valné části pozdě. V obležené Paříži vedl Komitét několik ambulancí a měl dozor nad množstvím provizorních nemocnic. Ve městě bylo množství raněných a ne-

Henri Dunant

mocných a nebezpečí zvyšovaly ještě hlad a hrozící epidemie. Pařížský Komitét delegoval řadu svých členů na francouzský venkov, aby zde žádali vytvoření nových ambulancí. Bohužel odezva byla minimální.

Tato neutěšená situace přiměla opět Henri Dunanta, aby vystoupil opět do popředí a pustil se hořečně do práce. Doba si vyžadovala opět milosrdného samaritána. Naštěstí krach jeho alžírského obchodování nepostihl příliš okruh jeho pařížských přátel a v této pro Francii tak těžké chvíli také vzpomínky na minulost poněkud ustoupily stranou.

Dunant se spojil s **Marbeuem**, známým pařížským lidumilem a zakladatelem dětských jeslí. Ve svých Pamětech na to vzpomíná: „... Přemýšleli jsme, jak pomoci ženám a dětem, když přijde katastrofa ...“. Hned po vypuknutí války psal Dunant francouzské císařovně Eugenii, v němž se jí tázal „zda nepovažovala by za užitečné navrhnout Prusům neutralizaci několika míst, kam by byli posíláni ranění a kde by oni, i obyvatelstvo, které jim poskytne ochranu, byli nedotknutelní“. Císařovna mu odpověděla, že to sama nemůže zařídit, ale že na jeho návrh upozornila ministerstvo vnitra.

V září 1870 napsal Dunant císařovně Eugenii druhý dopis, v němž poukázal na Ženevskou úmluvu a na závazky, které z ní vyplývají v péči o raněné. Dopis stejného znění odevzdal i **Julesi Favremu**, ministrovi zahraničí ve vládě národní obrany. Psal také ministrovi Julesi Simonovi, jehož manželka mu odpověděla, že jeho dopis byl předán generálu Trochovi, veliteli vojska v obležené Paříži se žádostí, aby přihlédl k Dunantovým podnětům.

Ve svých Pamětech dále Dunant vzpomíná: „... Byl jsem vyslán Komitétem do Compiègne k saskému princovi, pozdějšímu králi Albertovi, abych ho žádal o pomoc pro ženy a děti. Princ přijal mne dobrotivě a slíbil pro případ, že bude dovoleno vystěhovat nemocné z Paříže, zapůjčit všechny nezbytné stany k tomu účelu, aby mohlo pro ně být zařízeno nějaké provizorní přístřeší“. Jeho úsilí bylo i tentokrát úspěšné - vrchní velitelství německé armády skutečně připustilo, aby bylo z Paříže vyvezeno a bezpečně umístěno asi deset tisíc nemocných.

V revoluční době vlády Pařížské komuny byl Dunant dokonce ohrožen na životě. Hrozila mu smrt zastřelením. Pařížané byli tehdy velmi podezřívaví k cizincům a Dunant nijak neskryval, že je Švýcarem. Jednou byl dokonce zatčen, obviněn z anarchismu, nihilismu, špionáže a považován dokonce za jednoho z vůdců Internacionály. Byl to ovšem důsledek nedorozumění, které vzniklo z Dunantova členství v „International Committee“ Červeného kříže. K postavení revolucionáře měl tehdy Dunant velmi daleko.

Jakmile vyvázl z nebezpečí ohrožení života, ihned se zase pustil do práce při ošetřování raněných. S cílem zlepšit jejich postavení se vypravil k Thiersově vládě, která se chystala dobývat vzbouřenou Paříž. Ve svých Pamětech o tom píše: „... Byl jsem delegován do Versailles, kde M. Berthelémy Saint-Hilaire, generální sekretář Thiersovy vlády, prohlásil, že v nejhrošším případě poskytl by nešťastným raněným chleba ...“.

Při zajišťování svých horečných aktivit se Henri Dunant znovu dostal do rozporu s Mezinárodním výborem pro pomoc raněným v Ženevě, vedeným Moynierem. Podle názoru výboru měl totiž Červený kříž sloužit pouze jako technická organizace pro vyklizení bojiště po bitvě, zatímco Dunant mnohem naléhavěji cítil i potřebu bojovat proti válce samé. Byla pro něho něčím jako přírodní katastrofa, chtěl hledat i kroky vedoucí k prevenci sociálních katastrof, které války doprovázejí. Zatímco Ženeva myslela technicky, Dunant uvažoval humánně a sociálně.

Po skončení války, která ukázala zejména na francouzské straně velké nedostatky v péči o raněné, nastalo v práci francouzské pomocné Společnosti výrazné zlepšení. Její podpoře byl nakloněn i prezident Mac Mahon, který se již v bitvě u Solferina díky Dunantovi seznámil s humánními myšlenkami budoucího Červeného kříže. Velký důraz byl položen zejména na výchovu ošetřovatelek a na zajišťování vhodných objektů pro nemocnice.

V prusko-francouzské válce došlo také poprvé k zákroku neutrální pro pomoc raněným, „který vzbudil pozornost v celém světě, neboť byl to úkaz v dějinách nevídaný“, jak konstatoval Gustave Moynier. Ženevský Mezinárodní výbor pro pomoc raněným zřídil v **Basileji** poprvé v historii **Informační kancelář ke zprostředkování darů raněným vojínům**. Potraviny, sanitní materiál a jiné předměty, které tato kancelář rozdělovala, měly hodnotu několika milionů franků. Šlo o pomoc, kterou poskytly neutrální země válčícím státům. Tuto formu pomoci od té doby považují národní společnosti Červeného kříže za svou mezinárodní povinnost.

Bohužel na druhou stranu také válka prusko-francouzská přinesla i jeden negativní poznatek. Ani jedna z obou válčících stran nezachovávala důsledně předpisy Ženevských úmluv. Dokonce s těmito zásadami nebyli vojáci vůbec seznámeni a francouzská sanitní služba nebyla dokonce ani označena znakem Červeného kříže.

18. HENRI DUNANT - ZAKLADATEL UNIVERZÁLNÍ ALIANCE

Po skončení německo-francouzské války pokračoval Henri Dunant v zahájené činnosti. Měl dosti podkopené zdraví a stále žil ve velké bídě, i když mu rodina posílala alespoň malý příspěvek na živobytí. Nemohl již podnikat na své náklady poměrně drahé cesty po Evropě. Zároveň ale projevoval značné odhodlání ještě něco dokázat, pokračovat v díle, které bylo tak úspěšně završeno podpisem první Ženevské úmluvy.

Zalistujme v zažloutlých stránkách starých časopisů a novin. V časopisu *Universal Moniteur* z dubna 1871 nalezneme následující oznámení: „... Dunant, ženevský lidumil a promotor humanitního pokroku v otázce péče o raněné, vida ještě řadu mezer v mezinárodním právu, založil v září roku 1870 **Univerzální alianci**, jejímž úkolem jest tyto mezery objevit a přičinit se o zlepšení, které žádá všeobecné dobro. Nejdůležitějším ze všeho bude vytvoření mezinárodního soudu, kterému měly by být postoupeny všechny závažné spory mezinárodní, aby se zabránilo válce. Zájem všech národů, velkých i malých, je předcházet strašlivému vraždění za každou cenu. A jest to v jejich moci: stačí jenom chtít“.

Z předchozích řádků je zřejmé, že Dunant se pustil do boje za světový mír. Pustil se do této práce stejně nadšeně jako před lety do péče o raněné vojáky. Má zkušenosti a ví, že musí opět překonávat mnohou nepřízeň a nedůvěru a zdolávat zdánlivě nepřekonatelné překážky. Již v září 1871 píše o založení Univerzální aliance v Bruselu, kde na slavnostním shromáždění bylo rozhodnuto na Dunantův podnět, aby byly učiněny kroky v různých zemích Evropy, aby nejrůznější společnosti se připojily k této Alianci.

Dunant se vydává do Anglie, kde o jeho příjezdu píše v *Timesech*. Hovoří na sociálním kongresu v Plymouthu a navrhuje **zřízení rozhodčího soudu** a také sepsání **mezinárodní konvence o válečných zajatcích**, která by doplňovala Ženevskou úmluvu o pomoci raněným z roku 1864. Řada časopisů (*The Morning Post*, *The Standard*, *The Times*, aj.) píše o jeho vystoupení a přednesených návrzích velmi pochvalně. Je zván na další veřejné schůze v Anglii, v srpnu 1872 mluví na shromáždění v Londýně, jemuž předsedá lord Elcho. Svou tištěnou přednášku posílá Florence Nightingaleové, která mu za ni srdečně děkuje a přeje hodně zdaru jeho dílu, které ve svém dopisu nazývá „dílem svatým a dílem civilizace“.

Stejnou přednášku zasílá Henri Dunant také **anglické královně Viktorii** (1819–1901). Dostává od jejího dvora zprávu, „že Její Veličenstvo velmi oceňuje vše, co činí pro dílo, které se daří, a jehož zdárné výsledky tak živě zajímají Její Veličenstvo“. Také princ Waleský, následník trůnu, děkuje za zasláný text před-

nášky „muži, který připojil své jméno k jednomu z nejzajímavějších a nejužitečnějších humanitárních úsilí této doby“.

V roce 1872 sepsuje Dunant **návrh konvence pro zmírnění osudu zajatců a možnosti jejich výměny**. Vychází přitom ze smlouvy, která byla v krymské válce (v letech 1853–1856) uzavřena Anglií a Francií o zacházení s ruskými zajatci. Věří, že jeho návrh bude na mezinárodním fóru přijat. Válečné zajatce ve svém návrhu staví pod ochranu diplomatického sboru.

Doba však ještě nebyla zralá pro realizaci těchto jeho dalších velkých myšlenek, které vlastně předcházely budoucí Organizaci spojených národů, Mezinárodní soudní dvůr v Haagu či Evropskou unii a další Ženevské úmluvy. Politická nevěle a rozepře mezi národy způsobily, že tyto jeho náměty zapadly a nebyly ve své době realizovány. Stejně neúspěšně dopadlo v roce 1875 jeho „**memorandum k černošské otázce**“, které napsal a rozeslal.

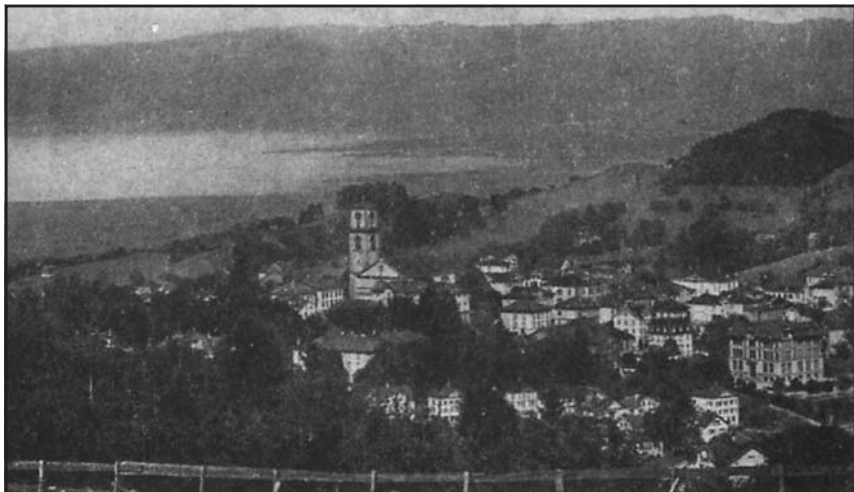

Anglická královna Viktorie

19. LÉTA OPUŠTĚNOSTI V HEIDENU

Od roku 1874 se stopy dalších osudů Henriho Dunanta na dlouhých téměř patnáct let ztrácejí. Hledá zaměstnání v Paříži, ale ani tam mu nikdo nepodal pomocnou ruku. Následuje několik cest do Německa, kde navštěvuje dr. Müllera, dr. Luedera a další své přátele. Zdá se, že jeho rodina tyto cesty podporovala, aby jej vzdálila z nepřátelského ženevského prostředí. Kromě několika bezvýznamných dopisů se z této doby nic nedochovalo.

V osmdesátých letech 19. století pobýval Dunant v několika menších švýcarských městech, až nakonec zakotvil v městečku **Heidenu** na břehu Bodamského jezera. Ve zdejší nemocnici strávil pak posledních dvacet let svého života.

Město Heiden na břehu Bodamského jezera

Na své seznámení s ním v Heidenu vzpomíná ve svých zápiscích, které sepsal na požádání dr. de Marvala, sekretáře Červeného kříže v Neuchatelu, jeho ošetřující místní lékař **dr. Altherr**:

„... Bylo to v červenci roku 1887, kdy jako místní lékař byl jsem jednoho dne povolán do skrovného penzionu Paradis. Našel jsem tam staršího muže důstojného vystupování, který mluvil jen francouzsky a trpěl zánětem prstu. Během rozmluvy jsem zjistil, že stojí přede mnou Henri Dunant, zakladatel Červeného kří-

že. Podivil jsem se velice a měl jsem upřímnou radost. Sdělil jsem tuto novinku ihned své ženě, která požádala potom Dunanta, aby přicházel k nám pravidelně obědvat do hotelu Freihof. Náš host mohl u nás nalézt příjemnou společnost ... Na podzim roku 1887 se přestěhoval Henri Dunant - jako náš host - do Freihofu na stálo. Byl skoro úplným vegetariánem - asi z důvodů ekonomických, protože prostředky, kterými disponoval, byly skrovné. U nás jedl rád ryby, což příznám bylo dosti nákladné pro mou ženu. Příjemný a pravidelný styk, který jsem s ním měl, dovolil mi, že jsem poněmáhlu ztratil rozpaky, které jsem pocítoval, mluvě francouzsky, a byl jsem za to vděčen našemu hostu ...“.

Dr. Altherr ve svých vzpomínkách pokračuje: „... Dunant býval často zasmušilý. Životem těžce zkrúšen a ztratil svůj majetek, byl pln hořkosti a stal se velmi nedůvěřivým. Je zajímavé na příklad, že kdykoliv opouštěl svou světnici, posypal podlahu rýžovým práškem, aby mohl kontrolovat, zda za jeho nepřítomnosti kráčel někdo po pokoji a poznal, kdo tam vnikl. A přece věděl, že pokojská musí denně jeho světnici čistit a uklízet!

Měl také značné předsudky proti poštovnímu úřadu domýšleje se, že se mu ztrácely dopisy, když sídlil před tím v Luganu. Proto celá jeho korespondence byla expedována doporučeně ... Dunant nám pomáhal upravovat prospekty ve francouzském jazyce. V samém Heidenu nalezl Dunant vsutku vřelé přijetí u některých rodin, které dovedly pochopit a ocenit velkého lidumila a jeho dílo. Pomocí několika místních dam založil sekci švýcarského Červeného kříže, a tato Společnost rozšířila brzo svoji působnost v celém kantonu, kde dobročinná čin-

Nemocnice v Heidenu

nost vyvolala mnoho výborných výsledků. Při ustavující valné hromadě této sekce mluvil Dunant nadšeně ve prospěch této instituce ...“.

V létě 1888 se vrátil Dunant opět do penzionu Paradis, ale byl téměř denním hostem v hotelu Freihof. Tento malý penzion se stal postupně prázdninovou kolonií města Schaffhausenu. Od roku 1891 odešel Dunant z penzionu Paradis do velmi skrovného penzionu Lindenbühl u Trogen. Ale ani tam se necítil spokojen, jeho nedůvěra mu působila mnohé nepříjemnosti, domníval se, že zde není v bezpečí. Nakonec se vrátil znovu do Heidenu.

Dr. Altherr na to vzpomíná: „... Nabídl jsem mu nejdříve jednu místnost v nemocnici. Přijal můj návrh s vděčností a brzy nato ubytoval jsem ho v našem malém ústavě. Následkem dobře přizpůsobené stravy zotavil se brzy ze své slabosti a pokračoval opět ve své obšírné korespondenci s různými zeměmi; psal také články do novin ...

... Několik měsíců po přistěhování stěžoval si náš host na různé nepříjemnosti, které přisuzoval svému pokoji, a pokoušel se vystřídat různé místnosti celého domu. Konečně mohli jsme mu zařídit malý byt, který se skládal z velké pracovny, umístěné na severu, a z prostorné ložnice na jihozápadní straně. Dunant měl ze svého okna v rohovém pokoji krásnou vyhlídku na Bodamské jezero, která mu ulehčovala jednotvárný život. Toto oddělení bylo odděleno od ostatního domu zvláštní skleněnou stěnou, kterou jsme nechali zřídit za tím účelem, aby se náš host mohl pohybovat, aniž by přišel do styku s jinými nemocnými ústavu ...“.

Jen dvakrát v tomto dlouhém období se stalo, že se o jeho smutný osud svět začal znovu zajímat. Poprvé se o to postaral **Wilhelm Sonderegger**, venkovský učitel lidové školy z Heidenu, který na něj byl upozorněn svými žáky. Začal se o něj blíže zajímat a zjistil mj., že Dunant hodně čte dílo ruského spisovatele **Lva Nikolajeviče Tolstého** (1828–1910), jehož filosofie mu byla velmi blízká. Souhrou náhod bezesporu je, že Dunant i Lev Nikolajev Tolstoj se narodili i zemřeli ve stejném roce. Dunant dospěl k trpkému poznání, že „dva největší nepřátelé humanity jsou církev a stát, intelektuální a morální zdroje všeho otroctví“. Bydlel v Heidenu za tři franky denně, na ostatní výdaje měl dohromady deset franků měsíčně. Byl příliš hrdý na to, aby prosil o pomoc a příliš slabý a nemocný na to, aby si sám vydělával.

Sonderegger si o Dunantovi zapsal: „Nikdy nezapomenu na první dojem. Byl milý, přátelský, vyzařoval lásku a dobrotu“. A byl to právě Wilhelm Sonderegger, kdo se poprvé pokusil na Dunantův trpký osud upozornit svět. Napsal v roce 1892 o ostudné Dunantově situaci mezinárodnímu kongresu Červeného kříže, který se konal v Římě. Jeho dopis vzbudil senzaci, protože většina lidí se domnívala, že již Henri Dunant dávno zemřel. Bohužel však tento dopis nic nezměnil.

Druhým znovuobjevitelem Dunanta pro světovou veřejnost se stal švýcarský novinář **Georges Bamberger**, který jej v roce 1895 navštívil v Heidenu a popsal setkání s ním v německém hojně čteném časopisu *Über Land und Meer*. Násled-

ně na to se Dunantovo jméno opět počalo objevovat po letech na stránkách předních evropských novin. Svět se o něj znovu začal zajímat. Pošta mu přinášela mnoho zajímavých dopisů. Slavné společnosti mu nabízely členství. A Henri Dunant ožil do té míry, že znovu rozvinul rozsáhlou korespondenci ve snaze získat přední evropské politiky pro myšlenku míru. Bylo to zejména v předvečer mírové konference v Haagu v roce 1899. Přelom 19. a 20. století byl dobou vzniku významných mezinárodních institucí - např. Mezinárodní poštovní a telegrafní unie, Mezinárodního úřadu pro míry a váhy a jiných podobných organizací. Ani tentokrát však nebyl svět na převratné Dunantovy mírové myšlenky připraven. K trvalému světovému míru máme dosti daleko dodnes.

S oživením světového zájmu o jeho osudy se také mírně zlepšovala jeho hmotná situace. Po léta měl Henri Dunant k dispozici pouze malou penzi, kterou dostával od své rodiny ze Ženevy. Je pravda, že Švýcarský červený kříž mu posílal prostřednictvím pokladníka pana Montmollina z Neuchatelu pravidelné podpory, ale Dunant je nepoužíval a ukládal je pro případ naléhavé pozdější potřeby. Japonský vyslanec ve Vídni mu jednou poslal šek na 1.000 franků jako dar japonského vládce mikada. Dunant tento dar odmítl. Nato mu vyslanec poslal dvě kovové vázy, které Dunant daroval manželce dr. Altherra.

V Dunantově soukromé korespondenci se z roku 1895 nalezlo několik dopisů, kterými se k němu hlásí některé národní společnosti Červeného kříže, organizace lékařů a řada vědeckých korporací. O rok později, v roce 1896, dostává v den svých narozenin Henri Dunant dopis od biskupa ze Svatého Havla, k němuž je přiložena fotografie **papeže Lva XIII.** s jeho vlastnoručním věnováním jako důkaz toho, jak si papež váží jeho zásluh o přijetí Ženevské úmluvy.

Významným oceněním pro Dunanta byl také moment, kdy **švýcarská federální vláda jej jmenovala zakladatelem Červeného kříže**. Na tento okamžik vzpomíná jeho synovec Maurice Dunant: „... Šel jsem mu to sám vyřídit a viděl jsem, jak byl dojat a doopravdy potěšen ...“.

Červený kříž mu také poskytl pohodlný byt v Curychu, ale stařec již se nechtěl odstěhovat jinam. V Heidenu znal své ošetřovatele a nechtěl opět poznávat něco nového. Dary pro Henri Dunanta přicházely také z Německa. Konečně v roce 1897 mu poslala matka ruského cara **Marie Feodorovna** prostřednictvím ruského vyslanectví v Bernu roční penzi, která Dunantovi dovolila změnit nejistou situaci. Tuto nabídku z Ruska Henri Dunant přijal, protože mu připadala důstojná na rozdíl od ostatních darů, které považoval za almužny.

Henri Dunant v roce 1895

V této souvislosti Dunant často vzpomínal na národní dar, který dal anglický parlament Florence Nightingaleové za její zásluhy. Domníval se, že evropské státy, které téměř všechny zřídily národní společnosti Červeného kříže, mohly by mu věnovat čestný dar. Rád by byl využil tyto dary k tomu, aby splatil dluhy ženevským spřáteleným rodinám ze svého neúspěšného obchodního podnikání v Alžíru. Vzpomínka na tyto nesplacené závazky mu ztrpčovala celý život. Byl to ostatně i důvod, proč nechtěl bydlet v Ženevě. Skutečně bylo tragickou shodou okolností, že francouzský císař Napoleon III., který údajně slíbil Dunantovi na jaře roku 1870, že mu pomůže a zprostí jej jeho finančních závazků, musel po porážce v prusko-francouzské válce odejít z Francie, aniž mohl dodržet tento svůj slib.

20. PRVNÍ NOBELOVA CENA ZA MÍR V ROCE 1901

Alfred Bernhard Nobel (21. 10. 1833–10. 12. 1896) patřil k nejvýznamnějším vynálezům 19. století. Přihlásil téměř 350 patentů ve všech státech světa a málokdo se dožil uplatnění svých vynálezů jako právě on. Své objevy realizoval v devadesáti továrnách a firmách ve dvaceti zemích na všech pěti kontinentech naší planety. Pocházel z rodiny švédského chemika a podnikatele. Alfréd Nobel je znám především jako vynálezce smutně proslulého dynamitu (1867). Obrovskou senzaci však způsobila také jeho závěť, kterou sepsal v Paříži 27. listopadu 1895. Práví se v ní:

Švédský vynálezce
Alfred Nobel

„... S celým mým zbylým realizovatelným majetkem bude naloženo takto: Kapitál vložený vykonavatelem mé závěti do bezpečných cenných papírů dá základ fondu, z jehož úroků budou každoročně odměňováni ti, kteří v uplynulém roce prokázali lidstvu největší užitek. Úroky at jsou rozdělovány na pět stejných částí, z nichž jedna připadne tomu, kdo udělal nejdůležitější vynález nebo objev v oblasti fyziky, jedna část tomu, kdo udělal nejdůležitější chemický objev nebo zdokonalení, jedna část tomu, kdo udělal největší objev v oblasti fyziologie nebo medicíny, jedna část tomu, kdo vytvořil v literatuře vynikající dílo s ušlechtilou myšlenkou a jedna část tomu, kdo učinil nejvíce pro sbratření národů a zrušení či zmenšení armád nebo se zasloužil o uspořádání a podporu mírových kongresů.

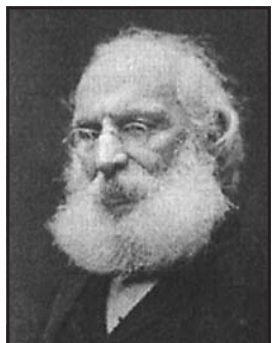
Ceny za fyziku a chemii budou udílány Švédskou akademií věd, ceny za fyziologické nebo lékařské práce Karolinským institutem ve Stockholmu, za literaturu Akademií věd ve Stockholmu a ceny předním obhájcům míru pětičlenným výborem, který zvolí norský parlament. Je mou výslovnou vůlí, aby při udílení cen nebyl brán žádný zřetel na národnost a cenu obdržel ten nejzasloužilější, nehledě na to, zda je Skandinávec nebo ne ...“. Tolik citace ze závěti Alfreda Nobela.

Vyřízení pozůstalosti se protáhlo až do roku 1900, neboť někteří zákonní dědicové se snažili zpochybnit její platnost. Potíže nastaly také kvůli Nobelovu skutečnému bydlišti a váhavému postoji institucí, které měly podle závěti převzít odpovědnost při udílení peněžitých odměn. Založení Nobelovy nadace a předpisy pro instituce oprávněné udělovat ceny schválil švédský král 29. června 1900 a první Nobelovy ceny byly uděleny v roce 1901.

Nobelova cena za mír

Dodejme, že **Nobelovy ceny** se udělují vždy **10. prosince** - v den úmrtí Alfreda Nobela - zároveň ve Stockholmu a v Oslo. Součástí jejich slavnostního udělování jsou přednášky laureátů, které se konají obvykle několik dnů před převzetím ceny nebo krátce poté. Jejich plné znění je uveřejňováno v publikaci *Les Prix Nobel*. Podle statutu Nobelovy nadace mohou být v určitém oboru vyznamenány jednou cenou i dvě práce. Je-li jedna z nich dílem dvou nebo tří osob, náleží jim cena společně. V žádném případě však nelze cenu dělit na více než tři části. Každý laureát dostává zlatou medaili, diplom a finanční částku, jejíž výše odpovídá výsledkům hospodaření fondu. Nobelovy ceny se za více než 100 let své existence staly bezesporu nejprestižnějším světovým oceněním ve zmíněných oborech.

Francouzský pacifista
Frédéric Passy

Nobelova cena za mír byla v roce 1901 stejně jako ceny ve čtyřech zbývajících oborech udělována poprvé. Bylo pro **Henri Dunanta** velkým zadostiučiněním po dlouhých letech samoty a opuštěnosti, že ji dostal právě on - společně s francouzským politikem, ekonomem a pacifistou **Fredéricem Passym** (1822–1912), zakladatelem Mezinárodní ligy míru, později přejmenované na Francouzskou společnost přátel míru. Passy předsedal několika Světovým mírovým kongresům, byl členem francouzské Akademie a poslancem francouzského parlamentu.

Nebyl by to ani Henri Dunant, aby se prosazení návrhu na toto jeho ocenění obešlo bez problémů a potíží. Při rozhodování o udělení této ceny v norském Stortingu vznesl protest norský spisovatel **Bjørsterne Björnson** (1832–1910), který sám obdržel v roce 1903 Nobelovu cenu za literaturu. Ten se opřel plnou vahou své osobnosti proti rozhodnutí, jež dávalo Dunantovi celou Nobelovu cenu za mír, neboť prý Dunant nic ve prospěch míru neudělal. Ale naštěstí přátelé zakladatele Červeného kříže, jako např. dr. Hans Daae z ministerstva války v Christianii a další jeho obdivovatelé, prosadili, aby dostal alespoň polovinu Nobelovy ceny za mír.

Finanční částka představovala tehdy 180.000 švýcarských franků. Jeho synovec **Maurice Dunant** (pozdější místopředseda Švýcarského červeného kříže), který Henriho Dunanta v Heidenu pravidelně navštěvoval, na to vzpomíná: „... Můj strýc (Henri Dunant) okamžitě pojal myšlenku nahradit ztrátu těm, kteří kdysi, nepřímou jeho vinou peníze ztratili, ale bylo zřejmo, že těch 180.000 franků nestačilo by na to a mohl by zbytečně rozvířit nechutnou aféru alžírskou znovu ...“.

Když to nemohl Henri Dunant takto učinit, je pro něho typické, že si nechtěl nechat pro sebe sám ani haléř a celá finanční částka tak byla na jeho přání rozdělena švýcarským a norským dobročinným institucím.

21. POSLEDNÍ ROKY ŽIVOTA

Nechme na jeho poslední roky života v Heidenu vzpomínat znovu jeho místního ošetřujícího lékaře **dr. Altherra**:

„... Mohu říci, že v jeho pracovním panoval skutečně nepořádek učence. On jedině vyznal se ve svých brožurách, publikacích a ve své korespondenci - a ještě s jakými obtížemi! Samozřejmě nikdo si netroufal dotknout se něčeho v tomto pokoji, kde prach se hromadil lety. Často přisedl ke kamnům a udržoval oheň.

Henri Dunant

Tam žil tento úctyhodný stařec uprostřed svých papírů a práce. Zpočátku často jsem mu pomáhal vyřizovat korespondenci, ale práce stále rostla, takže musel jsem jí zanechat, abych nezanedbával své vlastní povinnosti. Jeho přítel a později jeho životopisec, prof. Müller ze Stuttgartu, přicházel v těchto letech několikrát na 8–14 dní, aby uvedl pořádek do tohoto chaosu a aby pomohl a poradil Dunantovi v jeho korespondenci. Jedna z jeho zvláštností byla, že při časté korespondenci se mnou žádal, abych mu odpověděl na tomtéž listě proto, abych nemohl si zachovat žádný jeho rukopis jako dokument ...“.

V této souvislosti je třeba se několika slovy zmínit o obsáhlé Dunantově korespondenci. Jeho synovec Maurice Dunant, který písemností svého strýce

velmi úzkostlivě střežil a odmítal nechat do nich komukoliv nahlédnout, přiznal, že mnoho jeho písemností je psáno na nemožných papírech. Henri Dunant se často nemohl téměř hýbat, seděl většinou jen v lenošce a psal své myšlenky na všemožné lístky, případně na účty či již popsané papíry.

Důvody, proč Dunantova rodina nechtěla dát korespondenci Henri Dunanta z ruky jsou zřejmé. Nechtěla rozvířovat vzpomínky na staré spory vzniklé jednak krachem jeho alžírských podnikatelských aktivit, jednak nevraživostí jeho některých spolupracovníků. Synovec Maurice Dunant se v tomto směru vyjádřil naprosto jasně: „Nikdo mimo mne nemůže číst listiny mého strýce, neboť jsou pouze osobní a dotýkají se mnoha lidí“.

Doktor Altherr ve svých vzpomínkách pokračuje: „... Jestliže během prvních let svého pobytu v heidenská nemocnici přijímal Dunant ještě některé návštěvy, zejména místních dam, uzavíral pokenáhlou dveře před všemi návštěvníky a vzdaloval se úplně světu. Bylo velmi nesnadné uvést k němu pana Baumbergera, redaktora časopisu Ostschweiz ze Svatého Havla a mnohem později redaktora Nouvelle gazette de Zürich a státního radu, autora nadšeného článku Dunant re-

divivus v periodickém časopisu Über Land und Meer. Pan Baumberger dostal zatím dovolení, že se dá Dunant fotografovat jistým fotografem ze Svatého Havla; je to podobizna Dunantova v hnědém županu, na kterém se vine jeho bílý dlouhý plnovous ...“.

Pro všechny návštěvy bylo opravdu obtížné se ke stárnoucímu Henri Dunantovi dostat. Výjimku představovala rakouská spisovatelka a pacifistka **Bertha von Suttnerová** (1843–1914). Pro nás je určitě zajímavé, že se narodila v Praze a byla dcerou českého hraběte Františka Kinského. V mládí často cestovala a krátkou dobu působila jako osobní sekretářka švédského vynálezce Alfreda Nobela. Byla to právě ona, kdo v něm vzbudil myšlenku na založení nadace k udělování Nobelových cen.

Bertha von Suttnerová měla s Henri Dunantem dlouhý rozhovor. Tuto rakouskou aristokratku nadchla stejná myšlenka jako ženevského obchodníka - oba chtěli odstranit největší zlo lidstva: válku. Oba na začátek použili jako zbraň knihu, která vzbudila obrovský celoevropský zájem - Henri Dunant Vzpomínku na Solferino, Bertha von Suttnerová protiválečný román, který vyšel v českém jazyce v roce 1896 pod názvem **Odzbroje!**. Za své rozsáhlé protiválečné úsilí obdržela po zásluze v roce 1905 jako vůbec první žena Nobelovu cenu a stejně jako u Henri Dunanta to byla Nobelova cena za mír.

Druhou výjimkou mezi návštěvami byl jeho velký příznivec kapitán **Hans Daae** z norského ministerstva války z Christianie. Sám Dunant k tomu jednou řekl: „Kdyby přišel sám pruský král, nepřijal bych ho“. Na vlastní kůži si tuto jeho neochotu přijímat návštěvy vyzkoušela známá mírová pracovnice a nejznámější novinářka své doby paní Séverine z Paříže. Dr. Altherr na to vzpomíná:

„... Jednoho dne přišla již pozdě večer do hotelu Freihof a prosila mne, abych ihned oznámil Dunantovi její návštěvu, poněvadž příští den musí se odebrat do Lucernu na mírovou konferenci a chtěla by přinést tomuto slavnostnímu shromáždění pozdravy apoštola Červeného kříže. Měl jsem co dělat, abych jí vysvětlil, jak jest těžko setkat se s Dunantem. Paní namítala: Ale já, madame Séverine, to je přece něco jiného. Dunant ji však přesto nepřijal ...“. Respektive Dunant s ní promluvil pouze několik zdvořilých slov, přičemž ona byla na jedné a on na druhé straně mléčného skla, které jej oddělovalo od vnějšího světa. Madame Séverine tak mohla svým čtenářům sdělit pouze to, že hlas pana Henri Dunanta je obzvláště vysoký a že jen tehdy získává na hloubce a síle, když hovoří o svém díle.

K určitému dočasnému zlepšení v tomto Dunantově stavu došlo, když obdržel od ruského cara pozvání, aby přijal čestné předsednictví mezinárodního kongre-

Rakouská mírová
pracovnice
Bertha von Suttnerová

su Červených křížů, který se konal v Moskvě v roce 1902, a aby se kongresu osobně zúčastnil. Na tyto okamžiky dr. Altherr vzpomíná:

„... Dunant měl ohromnou radost, když přečetl toto svědectví své vážnosti i se zřetelem na ono pozvání. Zabýval se nadšeně plánem podniknout tuto cestu, aby promluvil ještě jednou ve svém životě a to v Moskvě, což bylo velkým ideálem jeho života, a také proto, aby při zastávce v Petrohradě poděkoval carevně-matce Marii Feodorovně za doživotní penzi, kterou ho obdařila. Konečně těšil se, že přijde do Christianie a složí tam svou poklonu, jako činívali všichni ti, kdož dostali Nobelovu cenu.

Byl jsem určen, abych doprovázel starce jako lékař. Po celé týdny mluvili jsme jen o této cestě. Ponechal jsem Dunantovi jeho radost a připravoval naši výpravu. Ale ponenáhlu si Dunant uvědomoval, že nemá již dostatečných sil, aby podnikl tak velikou cestu. Trpěl tou dobou vodnatelností údů, ale odmítal energicky až do své smrti jakýkoliv lék ...“.

V květnu roku 1908 slavil ještě Dunant v přítomnosti svých dvou synovců Charlese a Maurice, kteří přijeli ze Ženevy, své osmdesáté narozeniny. Dokonce vypil v jejich milé společnosti sklenici šampaňského. Do Heidenu přišlo tehdy mnoho přání, gratulací a blahopřejných telegramů. Vstupní brána do heidenské nemocnice byla slavnostně vyzdobena a na budově vlála na jeho počest bílá vlajka s červeným křížem. S nejbližšími příbuznými mu osobně blahopřáli také jeho ošetřující lékař dr. Altherr, sestra Emmy Rubliová, která se o něj starala, a vrchní sestra nemocnice Elise Bolligerová, její teta. Od svých synovců dostal 80 červených růží, čímž navázali na dávnou rodinnou tradici, kdy Henri dostával ke každým svým narozeninám kytici červených růží v takovém počtu, který odpovídal jeho věku. Zalistujme znovu ve vzpomínkách dr. Altherra na tento významný den:

„... V tento slavnostní den se oblékl Dunant do flanelového měkkého bílého županu, který mu poslaly ze Stockholmu švédské dámy, a navlékl si pásku s červeným křížem na levou paži. Byl to skutečně obraz bílého muže ze Vzpomínky na Solferino. Dunant byl ostatně velmi dojat četnými důkazy vážnosti, které dostal téhož dne. Po této skromné slavnosti a po odjezdu svých synovců vrátil se opět naprostý klid do jeho malého bytu a stařec si ho plně dopřával ...“.

V posledním období se jeho zdravotní stav zhoršoval, o čemž podává svědectví dr. Altherr ve svých zápiscích:

„... Brzo nato musel Dunant bojovat proti bolestivým křečím a trpěl stálou nevolností, ale snášel zmužile tyto trapné příznaky stáří. Jen jedinkrát - a to bylo jeden z posledních dnů před smrtí - pravil mi: Ach, jak je to trapné umírat tak pomalu. Nato, docela před tím než zemřel, řekl mi ještě: Ach, jak se stává vše temnějším a temnějším.

Až po svůj poslední vzdech zachoval si Dunant jasnou mysl. Zesnul **30. října 1910** úplně klidně a byl osvobozen smrtí ze všech svých starostí a nesnází. I na

svém úmrtním loži v pokoji č. 12 v heidenské nemocnici měl klidné, velmi majestátní vzezření. Jeho vysoké čelo bylo bílé jako sníh i potom, kdy jeho oči, které byly kdysi tak pronikavé a hřejivé, zavřely se již navždy.

Podle Dunantovy poslední vůle bylo jeho tělo zavezeno do krematoria v Curychu ke zpopelnění a velký lidumil projevil výslovně přání, aby se tak stalo bez jakýchkoliv ceremonií a bez duchovního doprovodu. Přišel do Heidenu před 23 roky skromně a chtěl ho opět skromně opustit“.

V roce 1910 utrpělo mezinárodní hnutí Červeného kříže nenahraditelné ztráty. V jediném roce zemřely tři velké postavy jeho dějin - Florence Nightingaleová (13. 8. 1910), Henri Dunant (30. 10. 1910) a Gustave Moynier (21. 12. 1910).

Venkovskému učiteli Wilhelmu Sondereggerovi kdysi Henri Dunant řekl:

„Až budete jednou psát o mně nekrolog, napište, prosím, že jen málo lidí trpělo zlobou svých nepřátel, žárlivostí a závistí, hloupostí a zbabělostí farizejů tak, jako jsem trpěl já ...“.

Faksimile podpisu Henri Dunanta

Mezinárodní hnutí Červeného kříže a Červeného půlměsíce na Henri Dunanta a jeho zásluhy nezapomnělo. Výroční den jeho narození - **8. květen** - se na celé naší planetě slaví jako **Světový den Červeného kříže**. V roce 1965 byl v Ženevě zřízen **Institut Henri Dunanta** jako výzkumné a vědecké pracoviště pro všechny oblasti působení Červeného kříže. Také nejvyšší vyznamenání mezinárodního hnutí Červeného kříže a Červeného půlměsíce - **Medaile Henri Dunanta** - nese jeho jméno. Dodejme, že toto nejvyšší vyznamenání získali v celé historii našeho Červeného kříže pouze dva lidé - v 60. letech 20. století **MUDr. František Janouch** (předseda ČSČK v letech 1956–1965 a po řadu let zástupce ČSČK v komisích Ligy společností ČK a ČP) a **doc. JUDr. Gejza Mencer, DrSc.** (dlouholetý zástupce ČSČK v komisích Ligy společností ČK a ČP) v říjnu 1989.

Bibliografie:

1. Diseminační manuál, Mezinárodní výbor ČK a Úřad ČČK, Praha, 2002
2. Dorazil, Otakar: Henri Dunant, Československý červený kříž, Praha, 1928
3. Dunant, Henri: Vzpomínka na Solferino, Úřad ČČK, Praha, 2004
4. Hořejší, Jaroslav: Henri Dunant, Přemožitelé času č. 5, str. 37–41, MON, Praha, 1988
5. International Red Cross and Red Crescent Museum, Muzeum MV ČK a ČP, Ženeva, 2000
6. Junas, Ján: Průkopníci medicíny, Avicenum, Praha, 1977
7. Kolektiv autorů: Svět Červeného kříže a Červeného půlměsíce, FV ČSČK, Praha, 1987
8. Kovářová, Stanislava: Laureáti Nobelovy ceny za mír, Alda, Olomouc, 1998
9. Oberson, Bernard: Mezinárodní humanitární právo, MV ČK a Úřad ČČK, Praha, 2001
10. Stoiber, Rudolf: 220 miliónov a jeden, Osveta, Martin a Slovenský ČK, Bratislava, 1971
11. Švejnoha, Josef: Červený kříž a Červený půlměsíc, Úřad ČČK, Praha, 2002

Henri Dunant

zakladatel mezinárodního hnutí Červeného kříže

Mgr. Josef Švejnoha

Odborná recenze: MUDr. Juraj Szántó

Vydal: Úřad Českého červeného kříže
Praha 1, Thunovská 18

s využitím prostředků Regionální delegace
Mezinárodního výboru Červeného kříže v Budapešti

1. vydání
Praha, 2004

HENRI DUNANT

zakladatel mezinárodního hnutí
Červeného kříže

Josef Švejnoha

Český červený kříž
Praha 2004